

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ОСНОВИ ФІЛОСОФСЬКИХ ТА СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ЗНАНЬ

Методичні вказівки
до виконання практичних робіт з дисципліни
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
за спеціальностями 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)»,
073 «Менеджмент», 141 «Електроенергетика,
електротехніка та електромеханіка»

Електронний ресурс

Рецензенти:

Лідія Газнюк – д-р філос. наук, професор, професор кафедри теоретичної та практичної філософії імені професора Й. Б. Шада філософського факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;
Михайло Бейлін – д-р філос. наук, кандидат технічних наук, професор, професор кафедри гуманітарних наук Харківської академії фізичної культури.

*Затверджено до розміщення в мережі Інтернет рішенням Науково-методичної ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 9 від 23 квітня 2025 року)*

Основи філософських та соціально-політичних знань : методичні вказівки
О-75 до виконання практичних робіт з дисципліни для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальностями 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)», 073 «Менеджмент», 141 «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка» [Електронний ресурс] / уклад. Н. Г. Богданова. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2025. – (PDF 53 с.)

Методичні вказівки до виконання практичних робіт з дисципліни «Основи філософських та соціально-політичних знань» призначені здобувачам денної та заочної форм навчання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти інженерних та інженерно-педагогічних спеціальностей. Вони містять критерії оцінювання результатів навчання, шкалу оцінювання, тематичний план дисципліни, плани практичних занять, рекомендації щодо виконання та оформлення рефератів, теми рефератів, питання до іспиту і перелік літератури.

Основна мета методичних вказівок – сприяння кращому вивченню теоретичного матеріалу зазначеного курсу, розвитку самостійності і критичного мислення при вивченні дисципліни.

Видання дозволяє засвоїти і закріпити знання із зазначеної дисципліни.

УДК 37.01:1:316:32(075.5)

ЗМІСТ

1. Вступ	4
2. Мета та завдання навчальної дисципліни	5
3. Критерії оцінювання результатів навчання	6
4. Шкала оцінювання	6
5. Програма навчальної дисципліни	7
6. Плани практичних занять	
Змістовний модуль 1. Основи філософських знань	
Тема 1. Вступ до філософії. Сутність філософії та особливості філософствування	11
Тема 2. Історичний розвиток світової філософії	12
Тема 3. Сучасна світова філософська думка.	13
Тема 4. Філософська думка в Україні	14
Тема 5. Філософське вчення про буття. Свідомість як філософська проблема	15
Тема 6. Проблема духу і свідомості	16
Тема 7. Філософія пізнання	17
Тема 8. Людина і суспільство	18
Змістовний модуль 2. Основи соціологічних знань	
Тема 9. Соціологія як наука: предмет та історія становлення	19
Тема 10. Суспільство як соціальна система, його соціальна структура	20
Тема 11. Особистість у системі соціальних зв'язків	21
Тема 12. Національно-етнічні процеси	22
Тема 13. Сім'я як мала соціальна група та соціальний інститут	23
Тема 14. Конфлікт як соціальне явище	24
Тема 15. Масова поведінка і суспільні рухи	25
Змістовний модуль 3. Основи політологічних знань	
Тема 16. Сутність і роль політики та політології як науки у житті суспільства	26
Тема 17. Політична система суспільства	27
Тема 18. Політична діяльність і влада	28
Тема 19. Особистість і політика. Політична еліта та політичне лідерство	29
Тема 20. Держава як основний інститут політичної системи суспільства	30
Тема 21. Політичні партії. Вибори та виборчі системи	31
Тема 22. Політичні режими. Демократія	32
7. Вказівки і теми рефератів	33
8. Перелік тем рефератів	37
9. Питання до іспиту	41
10. Перелік рекомендованої літератури	49

1. ВСТУП

В Україні, що обрала шлях демократичних реформ із метою побудови правової соціальної держави, вкрай необхідне знання основ філософії, соціології та політології. Це особливо важливо, якщо пам'ятати, яку грандіозну і масштабну задачу вирішує український народ, що намагається ліквідувати наслідки тоталітаризму і формувати ринкову економіку.

Засвоєння студентами закладів вищої освіти дисципліни «Основи філософських та соціально політичних знань» дозволить їм упевнено виконувати у майбутньому не тільки професійні, а й громадянські обов'язки.

У запропонованих методичних вказівках для студентів денної та заочної форм навчання визначаються основні питання і комплекс проблем у філософській, соціальній та політичній сферах знання, що викладено у: планах практичних занять, питаннях до іспиту та списку літератури з вищезазначеної дисципліни.

Мета методичних вказівок до вивчення курсу «Основи філософських та соціально політичних знань» полягає у тому, щоб виробити у студентів правильне розуміння соціально-політичних явищ, джерел їхнього виникнення і можливих шляхів їх розв'язання на підставі філософського світогляду; допомогти студентам освоїти досягнення, які накопичені філософією, соціологією та політологією, з метою наступного використання для всебічного удосконалення життєдіяльності суспільства в цілому й окремих соціальних груп.

Ефективність удосконалення освіти у вищій школі може бути досягнута завдяки докорінному поліпшенню рівня викладання та засвоєння студентами знань з вищеназваної дисципліни. Методичні вказівки допоможуть студентам денної та заочної форми навчання якісно і своєчасно готуватися до практичних занять та успішно скласти іспит з дисципліни «Основи філософських та соціально політичних знань».

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою дисципліни є забезпечення засвоєння специфіки філософського осягнення дійсності, ознайомлення із наявними філософськими концепціями, які розкривають поліфонізм та плюралізм філософського мислення, створення умов для формування світоглядно-методологічної культури студентів; розкриття особливостей сучасної політичної та соціальної картини світу, ознайомлення студентів з роллю та місцем України у світовому геополітичному просторі.

Завдання навчальної дисципліни:

1. Опанування основних філософських понять, напрямків та теорій;
1. Засвоєння наукових підходів до аналізу сучасних проблем політичного та соціального життя;
2. Ознайомлення з реформами у політичній та соціальній сферах в Україні; різними типами сучасних держав, видами політичних конфліктів, постатями політичних лідерів та ін. у контексті геополітичних змін.
3. Навчити студентів тлумачити причинно-наслідкові зв'язки у політиці та соціальному житті, визначати роль суб'єктивних факторів.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

Знати:

- базові уявлення про основи філософії, політології та соціології;
- механізми соціально-історичної зумовленості розвитку та функціонування системи політичних та соціальних відносин;
- спеціально-наукові теоретичні та прикладні методи пізнання;
- принципи розвитку та функціонування політичних та соціальних систем країн світу;
- особливості функціонування політичної та соціальної систем України у контексті геополітичних змін;
- закономірності становлення та діяльності основних політичних та соціальних інститутів суспільства;
- принципи функціонування виборчої та партійних систем тощо.

Уміти:

- вдало застосовувати загальнотеоретичні поняття та конструкції під час розв'язання конкретної життєвої ситуації;
- працювати із спеціальною та навчальною літературою;
- використовувати знання при аналізі реалій сучасного суспільного життя;
- здійснювати філософський, соціологічний та політологічний аналіз проблем та протиріч суспільства і людини;
- прогнозувати наслідки процесів, що відбуваються у політичній та соціальній сферах: геополітиці, глобалізації, політичних конфліктів, соціальному житті тощо.

Володіти:

- понятійно-категоріальним апаратом філософії, соціології та політології;
- навичками самостійного аналізу та оцінки особливостей суспільно-політичного життя;
- креативним і системним мисленням;
- здатністю осмислювати власний життєвий досвід та масштаб своєї долі в межах часу та свого суспільства;
- навичками соціальної активності;
- етикою громадських взаємин.

3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Якісні критерії оцінювання результатів навчання
90-100 балів («Відмінно»)	Здобувач/здобувачка демонструє високий рівень володіння теоретичним матеріалом, засвоєно матеріал в повному обсязі, вміє його застосовувати для вирішення практичних питань. Володіє термінами, логічно та послідовно викладає матеріал.
70-89 балів («Добре»)	Здобувач/здобувачка демонструє достатньо високий рівень володіння теоретичним матеріалом, але допускає окремі незначні помилки при логічному викладенні матеріалу, що, тим не менш, дозволяє вільно користуватися надбаними навичками на практиці, приймати відповідні рішення. Завдання-рішення приймаються з незначними помилками
50-69 балів («Задовільно»)	Здобувач/здобувачка демонструє засвоєння теоретичного матеріалу, але має неточності в розумінні окремих тем та питань, що ускладнює пошук вірних відповідей при прийнятті рішень-завдань. Допускає окремі помилки у визначенні термінів.
0-49 балів («Незадовільно»)	Теоретичний зміст курсу не засвоєно, практичні навички відсутні.

4. ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№	Види робіт здобувача	Оцінка
1.	Робота на лекціях (конспект лекцій)	0-5
2.	Доповіді на практичних заняттях	0-35
3.	Активна робота на практичних заняттях (доповнення до доповідей на практичних заняттях)	0-10
4.	Написання реферату для денної форми навчання. Виконання контрольної роботи для заочної форми навчання.	0-10 0-10
5.	Складання іспиту	0-40
	Всього за навчальну дисципліну	0-100

5. ПРОГРАМА КУРСУ

Основи філософських та соціально-політичних знань

Розділ 1. Основи філософських знань

Тема 1. Вступ до філософії. Сутність філософії та особливості філософствування

Еволюція уявлень про предмет філософії. Специфіка філософського знання. Структура філософії. Методи, функції та категорії філософії. Світогляд як духовно-практичний феномен. Історичні типи світогляду. Філософія в системі культури.

Тема 2. Історичний розвиток світової філософії

Філософія Стародавнього Сходу та Заходу. Філософська апологетика і схоластика Середньовіччя та гуманістичне філософствування у добу Відродження. Філософія Нового часу XVII ст. Філософія французького Просвітництва XVIII ст. Німецька класична філософія. Марксистська філософія. Європейська філософія XIX ст.

Тема 3. Сучасна світова філософська думка

Сучасна західна філософія: основні напрями та течії. Загальні особливості розвитку філософії у XX ст. Сцієнтистські напрями в філософії XX ст. Напрями антропологічного спрямування. Культурологічні та історіософські напрями філософії XX ст. Провідні тенденції розвитку сучасної світової філософії.

Тема 4. Розвиток філософська думка в Україні

Етапи розвитку філософської думки в Україні. Зародження філософських учень у Київській Русі та їхні специфічні особливості.

Гуманістичні ідеї вітчизняної філософії другої половини XIII ст. - першої половини XVII ст.

Філософія українського Просвітництва другої половини XVII-XVIII ст. Філософська освіта у братських школах та Києво-Могилянській академії. Філософські погляди Г. Сковороди.

Філософія українського романтизму XIX ст. (П. Юркевич, І. Франко, М. Драгоманов).

Українська філософська та суспільно-політична думка другої половини XIX – початку XX ст. Професійна філософія в Україні XIX – початку XX ст.

Розвиток філософських ідей в Україні у XX - початку XXI ст.

Тема 5. Філософське вчення про буття

Філософський зміст проблеми буття. Основні рівні та форми буття. Проблема матерії в філософії. Простір і час: підходи в історії в філософії. Рух і розвиток. Єдність матерії, руху, простору, часу. Закони, принципи і категорії діалектики.

Тема 6. Проблема духу і свідомості

Проблема духу, душі і свідомості в історії філософської думки. Свідомість як філософська категорія. Джерела та витoki свідомості. Структура і властивості свідомості. Свідомість та самосвідомість. Свідомість та несвідоме: К. Маркс та З. Фрейд. Проблема ідеального та варіанти її вирішення. Поняття суспільної свідомості. Структура суспільної свідомості, її рівні та форми.

Тема 7. Філософія пізнання

Пізнання як предмет філософського аналізу. Пізнавальні здібності людини. Знання як умова та результат пізнання. Сутність наукового знання. Специфіка філософського аналізу пізнання: істина та хиба. Істина як процес і результат пізнання. Критерії істини. Пізнання і практика. Проблема творчості у пізнанні.

Тема 8. Людина і суспільство

Проблема людини в історії філософської думки. Проблема сенсу життя і способи його філософського осмислення. Проблема сутності людини. Поняття «індивід», «індивідуальність», «особистість» та їх співвідношення. Антропосоціогенез : основні чинники та їх взаємозв'язок. Діяльність як спосіб існування людини. Структура діяльності. Багатозначність поняття «суспільство» (як відокремлена частина природи; як людина в структурі її відносин; як соціальна форма руху матерії; як людство в цілому). Проблеми сучасного інформаційного суспільства та глобальні проблеми сучасності. Суспільство як система, що саморозвивається. Суспільний прогрес, його історичні типи та проблема критеріїв.

Розділ 2. Основи соціологічних знань

Тема 9. Соціологія як наука: предмет та історія становлення

Об'єкт, предмет, категорії та закони соціології. Функції та методи соціології. Структура соціологічного знання. Місце соціології в системі гуманітарного знання. Становлення та основні етапи історичного розвитку соціологічного знання. Основні напрями сучасної соціології. Розвиток соціологічної думки в Україні.

Тема 10. Суспільство як соціальна система, його соціальна структура

Сутність та основні ознаки суспільства. Типи суспільств. Суспільство як соціальна система. Поняття соціальної структури суспільства. Поняття «соціальна стратифікація». Типи стратифікаційних систем. Соціальна мобільність: сутність, типи, види та канали.

Тема 11. Особистість у системі соціальних зв'язків

Особистість як предмет соціологічного дослідження. Теорії особистості. Соціальна структура особистості. Типологія особистості. Сутність, етапи та агенти соціалізації особистості. Політична соціалізація. Соціальна діяльність і

поведінка особистості. Девіантна поведінка.

Тема 12. Національно-етнічні процеси

Етнічний компонент у соціальній структурі суспільства. Взаємозв'язок між етнічною, соціально-класовою, соціально-демографічною і соціально-територіальною структурами.

Поняття етносу. Етнічні формулювання в історії людства. Рід, плем'я, народність. Умови (історичні) їх виникнення і розвитку, суттєві ознаки.

Національні та етнічні процеси в сучасному світі. Основні шляхи міжнаціональної та міжетнічної інтеграції. Проблема самовизначення націй. Утворення державності як найвищий ступінь національного розвитку. Національно-етнічний склад народу України.

Етнічні і національні конфлікти: головні причини, стадії розвитку. Соціально-економічні, культурно-умовні, територіально-статусові, сепаратистські конфлікти. Практика розв'язання національного питання в сучасних умовах. Загальнодемократичні принципи національної і соціальної політики.

Взаємозв'язок національного відродження з вирішенням соціально-економічних, політичних та культурних проблем в Україні.

Тема 13. Сім'я як мала соціальна група та соціальний інститут

Сутність та функції сім'ї. Типи сімейних структур та сімейних відносин. Шлюб як соціальний інститут. Типи шлюбів. Причини та наслідки розлучення. Тенденції розвитку сучасної сім'ї. Цілі та напрями сімейної політики.

Тема 14. Конфлікт як соціальне явище

Сутність конфлікту і його генезис. Основні поняття конфліктології: конфліктна ситуація, опоненти, об'єкт і мотив конфлікту, інцидент. Типологія конфліктів: ділові й емоційні, цілеспрямовані і нецілеспрямовані; соціальні, внутрішньоособистісні. Виникнення і розвиток теорій соціальних конфліктів. Причини і функції соціального конфлікту. Основні етапи виникнення й розвитку соціального конфлікту. Методи вирішення конфліктів. Наслідки. Етапи вирішення конфліктів. Поняття «консенсусу» М. Вебера. Способи досягнення консенсусу в суспільстві. Рекомендації медіаторів щодо керування конфліктами.

Тема 15. Масова поведінка і суспільні рухи

Поняття масової поведінки, основні її ознаки. Форми масової поведінки (плітки, масова істерія, паніка, бунт).

Правове регулювання соціального життя. Відхилювальна й злочинна поведінка. Теорії, що пояснюють причини відхилень у соціальній поведінці.

Поняття публіки і натовпу. Риси і типи натовпу. Теорії натовпу. Пояснення поведінки натовпу. Поняття суспільного руху та його типи. Ознаки суспільних рухів. Теорії суспільних рухів.

Розділ 3. Основи політологічних знань

Тема 16. Сутність і роль політики та політології як науки у житті суспільства

Об'єкт, предмет та категорії політології. Місце політології в системі гуманітарного знання. Структура політології. Методи та функції політології. Історія світової політичної думки. Розвиток політичної думки в Україні. Політика як соціальне явище.

Тема 17. Політична система суспільства

Сутність та структура політичної системи суспільства. Механізм функціонування політичної системи. Функції політичної системи. Типологія політичних систем. Політична система в динаміці.

Тема 18. Політична діяльність і влада

Поняття «політична влада». Концепції влади. Різновиди, функції, ресурси та принципи влади. Суб'єкти та об'єкти політичної влади. Сутність та різновиди легітимності політичної влади. Сутність, структура та види політичної діяльності. Специфіка масової поведінки в політиці.

Тема 19. Особистість і політика. Політична еліта та політичне лідерство

Особистість в політиці. Сутність політичної еліти. Теорії еліт. Функції та типологія політичних еліт. Сутність та природа політичного лідерства. Концепції лідерства. Ознаки та функції політичного лідера. Типологія політичного лідерства.

Тема 20. Держава як основний інститут політичної системи суспільства

Сутність та походження держави. Функції держави. Форми державного правління та державного устрою. Правова держава та громадянське суспільство.

Тема 21. Політичні партії. Вибори та виборчі системи

Сутність, ознаки, функції та типологія політичних партій. Сутність та типи партійних систем. Вибори як засіб делегування влади. Функції та типи виборів. Організація та проведення виборів. Виборчі системи: сутність, переваги та недоліки.

Тема 22. Політичні режими. Демократія

Поняття політичний режим. Типологія режимів. Сутність, витоки та характерні риси тоталітаризму. Авторитаризм: сутність, характерні ознаки, витоки та різновиди. Демократичний політичний режим. Основні права та свободи особистості в правовій державі.

6. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Розділ 1

Основи філософських знань

Тема 1. *Вступ до філософії. Сутність філософії та особливості філософствування* **(2 години)**

1. Поняття світогляду. Його історичні форми і складові частини.
2. Предмет і об'єкт філософії. Основне питання філософії та його дві сторони.
3. Системи та методи філософії. Розділи філософії.
4. Філософія і наука. Функції філософії.

Література

1. Бичко І.В. Філософія: підручник для ВНЗ / І. В. Бичко. - К., 2001.
2. Горський В. Історія філософії в контексті культури / В. Горський // Філософська і соціологічна думка. – 1991. - № 3. - С.99-109.
3. Данільян О. Г. Основи філософії. Навчальний посібник / О. Г. Данільян, В. М. Тараненко. - Х., 2003.
4. Кутирьов В.О. Людина і світ: три парадигми взаємодії / В. О. Кутирьов // Філософська і соціологічна думка. – 1991. - № 7.
5. Петрушенко В. Л. Основи філософських знань: посібник / В.Л. Петрушенко - Л. : Новий світ, 2003.
6. Скрипник М. Предмет і проблематика філософії: навчальний посібник для ВНЗ / М. Скрипник, З. Скрипник. –Л., 2001.
7. Філософський енциклопедичний словник – К., 2003.
8. Чижевський Д. Філософія і національність / Д. Чижевський // Філософська і соціологічна думка. - 1990, № 10.
9. Шинкарук В. І. Філософія і сучасні історичні реалії / В. І. Шинкарук / Філософська і соціологічна думка. - 1992, № 4.

Тема 2. Історичний розвиток світової філософії (4 години)

1. Виникнення філософії. Східна (Стародавня Індія, Стародавній Китай) і західна (Стародавня Греція, Стародавній Рим) парадигми філософування.
2. Особливості Середньовічної філософії.
3. Основні риси і особливості філософії Відродження.
4. Загальна характеристика філософії Нового часу: основні ідеї та представники.
5. Філософські теорії епохи Просвітництва.
6. Німецька класична філософія як втілення класичного типу раціональності.
7. Філософія марксизму як втілення соціальної раціональності.

Література

1. Аврелій Марк Наодинці з собою / Марк Аврелій / переклав з грецької Ростислав Паранько. – Львів: Апріорі, 2018. – 184 с.
2. Алкіфрон. Листи гетер. Теофраст. Характери / Переклад з давньогрецької Дзвінки Коваль. – Львів: Апріорі, 2020. – 92 с.
3. Боецій. Розрада від філософії / пер. Андрій Садомора. – Львів: Апріорі, 2019. – 208 с.
4. Гесіод. Походження богів. Роботи і дні. Щит Геракла / пер. Андрій Садомора. – Львів: Апріорі, 2018. – 136 с.
5. Гессе Г. Сідхартха / Г. Гессе // Всесвіт. - 1990, № 3.
6. Горський В. Історія філософії в контексті культури / В. Горський // Філософська і соціологічна думка. – 1991. - № 3. - С.99-109.
7. Грецька епіграма в перекладах Андрія Содомори / Упорядник Маркіян Домобровський. – Львів: Апріорі, 2017. – 240 с.
8. Гусев В. Західноєвропейська філософія XV-XVIII ст. / В. Гусев. – К., 1995.
9. Лютий, Тарас Пригоди філософських ідей Західного світу (від давнини до сучасності). / Тарас Лютий. – К.: Темпора, 2019. – 384 с.
10. Марк Валерій Марціал. Епіграми / Переклад з латини. – Львів: Апріорі, 2020. – 152 с.
11. Марк Тулій Цицерон. Про закони. Про державу. Про природу богів / Переклад з латини Володимира Литвинова. – Львів: Апріорі, 2020. – 392 с.
12. Марсель Енаф. Ціна істини: дар, гроші, філософія. / Пер. з фр. Олексія Панича – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2019. – 512 с.
13. Платон Держава / Платон; пер. з давньогр. Дз. Коваль; – Київ: «Орієнтир», 2017. – 336 с.
14. Пліній Молодший Вибрані листи / пер. Андрія Содомори. – Львів: Апріорі, 2018. – 184 с.
15. Публій Овідій Назон. Любовні елегії. Мистецтво кохання / переклав з латини Андрій Садомора. – Львів: Апріорі, 2019. – 196 с.
16. Публій Овідій Назон. Метаморфози / Публій Овідій Назон / переклав з латини Андрій Садомора. – Львів: Видавництво “Апріорі”, 2019. – 520 с.
17. Татаркевич В. Історія філософії. В 3-х томах / В. Татаркевич. - Львів, 1999.
18. Хамітов Н. Історія філософії: навчальний посібник для ВНЗ / Н. Хамітов. – К.: Наукова думка. - 2002.

Тема 3. Сучасна світова філософська думка (4 години)

1. Особливості сучасної філософії. Філософія прагматизму: Ч. Пірс, Д. Джеймс, Д. Дьюї.
2. Ірраціоналізм і волюнтаризм філософії А. Шопенгауера. Основні концепції «Філософії життя» (Ф. Ніцше, А. Бергсон, В. Дільтей, О. Шпенглер).
3. Філософські засади психоаналізу, вчення про несвідоме (З. Фрейд, К. Юнг, Е. Фромм, В. Райх).
4. Персоналізм: Д. Райс, Е. Мунье, А. Коутс, В. Штерн.
5. Екзистенціальна філософія: М. Гайдеггер, К. Ясперс, А. Камю, Ж.-П. Сартр.
6. Сучасна філософська антропологія (А. Гелен, Е. Ротхаккер, М. Шелер, М. Ландман, Х. Плеснер).
7. Герменевтика: Ф. Шлейєрмахер, М. Гайдеггер, Х-Г. Гадамер, П. Рікьор.
8. Філософія позитивізму: О. Конт, Мах, Авенаріус. Неопозитивізм: Р. Карнап, Я. Рассел. Постпозитивізм: К. Поппер, Т. Кун.

Література

1. Ніцше Ф. Ранкова зоря. Думки про моральні пересуди : [переклад В. Кебуладзе]. – К.: Темпора, 2018. – 800 с.
2. Петрушенко В. Л. Філософія: Курс лекцій: навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти III-IV рівнів акредитації / В. Л. Петрушенко. – [3-тє видання, перероб. і доповн.]. – Львів: "Магнолія плюс"; видавець СПД ФО В. М. Піча, 2005. – 506 с.
3. Прибутько П. С. Філософія: Посіб. для підготов. до іспитів / П. С. Прибутько, Т. В. Кондратюк-Антонова, В. І. Стус. – [3-тє вид., стереотип.] – К.: Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2006. – 140 с.
4. Філософія: навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів / Є. М. Причепій, А. М. Черній, В. Д. Гвоздецький, Л. А. Чекаль. – К.: Видавничий центр «Академія», 2001. – С.146-204.
5. Рассел Б. Історія західної філософії / Б. Рассел. –К.: «Основи», 1995. – 759 с.
6. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В. Губерського. – К.: Знання, 2009.
7. Гусев В. Західноєвропейська філософія XV-XVIII ст. / В. Гусев. – К., 1995.
8. Татаркевич В. Історія філософії. В 3-х томах / В. Татаркевич. - Львів, 1999.
9. Хамітов Н. Історія філософії: навчальний посібник для ВНЗ / Н. Хамітов. – К.: Наукова думка. - 2002.
10. Філософський енциклопедичний словник – К., 2003.

Тема 4. Розвиток філософської думки в Україні (4 години)

1. Етапи розвитку філософської думки в Україні. Зародження філософських вчень у Київській Русі та їхні специфічні особливості (Візантійська патристика: Г. Низький, І. Златоуст, І. Домаскін, Візантійсько-болгарська сихастика: Г. Поланов, Г. Сіноід, К. Смолятич (XII ст.), М. Грек, перший дисидент А. Курдський).
2. Гуманістичні ідеї вітчизняної філософії другої половини XV ст. - першої половини XVIII ст. (Ф. Скорина, І. Федоров, І. Вишенський, Л. Баранович).
3. Філософія українського Просвітництва другої половини XVII-XVIII ст. Філософська освіта у братських школах та Києво-Могилянській академії (П. Могила, С. Яворський, Г. Кониський). Філософські погляди Г. Сковороди.
4. Філософія українського романтизму XIX ст. (П. Юркевич, Т. Шевченко, М. Куліш, М. Костомаров).
5. Українська філософська та суспільно-політична думка другої половини XIX – початку XX ст. (С. Подолинський, П. Грабовський, І Франко, Л. Українка, В. Стефаник, О. Потебня, М. Драгоманов,)
6. Професійна філософія в Україні XIX – початку XX ст. (К. Айдукевич, Я. Лукасевич, П. Лодій, В. Каразін, Й. Шад, Й Міхневич).
7. Розвиток філософських ідей в Україні у XX - початку XXI ст. (Д. Чижевський, В. Липинський, Д. Донцов, В. Вернадський, В. Виниченко, В. Бичко, В. Табачковський, В. Шинкарук, В. Андрущенко).

Література

1. Бичко І.В. та ін. Філософія: Підручник. — К., 2001. — 428 с.
2. Горський В. С. Історія української філософії: курс лекцій / – К., 1996.
3. Історія філософії в Україні: В 3 т. / гол. ред. В. І. Шинкарук. - К., 1987.
4. Історія філософії України: підручник /за ред. М. Ф. Тарасенка. – К., 1994.
5. Історія філософії: підручник / за заг. ред. В. І. Ярошовця. – К., 2002.
6. Історія філософії. Словник / за заг. ред. В. І. Ярошовця. – К., 2005.
7. Надольний І.Ф. і ін. Філософія: Навч. посіб. — К. : Вікар, 1997. — 584 с.
8. Огородник І. В., Огородник В. В. Історія філософської думки в Україні. Курс лекцій: Навч. посіб. — К. : Вища школа; Т-во «Знання», 1999. — 543 с.
9. Петрушенко В. Л. Філософія: Курс лекцій. Навч. посіб. для студ. вузів. 2-ге вид., випр. і доп. — Львів : «Новий Світ — 2000», «Магнолія плюс», 2003. — 544 с.
10. Проблема сенсу життя людини в українській середньовічній філософії : Моногр. / І. Жеребило; Нац. банк України, Львів. банк. ін-т. — Л., 2004. — 223 с. — Бібліогр.: 152 назви.
11. Тарасенко М.Ф. і ін. Історія філософії України: Підручник. — К. : Либідь, 1994. — 416 с.
12. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні. — К., 1999. — 309 с.

**Тема 5. Філософське вчення про буття. Свідомість як філософська
проблема
(2 години)**

1. Основні етапи розвитку уявлень про буття в історії філософської думки. Буття, світ, універсум: їх філософський сенс.
2. Поняття матерії та її структура. Поняття субстанції та матерії.
3. Поняття єдності та різноманітності світу. Проблема детермінізму як принципу філософського пояснення світу.
4. Простір і час як форми буття матерії. Рух як спосіб існування матерії.

Література

1. Охріменко О. Г. Фундаментальні філософські проблеми / О. Г. Охріменко - К., 2002. – С. 5-15.
2. Петрушенко В. Л. Філософія: курс лекцій: навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти III-IV рівнів акредитації / В. Л. Петрушенко. – [3-тє видання, перероб. і доповн.]. – Львів: «Магнолія плюс»; видавець СПД ФО В. М. Піча, 2005. – 506 с.
3. Прибутко П. С. Філософія: посіб. для підготов. до іспитів / П. С. Прибутко, Т. В. Кондратюк-Антонова, В. І. Стус. – [3-тє вид., стереотип.]. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2006. – 140 с.
4. Філософія: навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів / Є. М. Причепій, А. М. Черній, В. Д. Гвоздецький, Л. А. Чекаль. – К.: Видавничий центр «Академія», 2001. – С. 258-291.
5. Філософія : Курс лекцій. Навч. посібник для студ. вузів / І. В. Бичко та ін. – К., 1993.
6. Філософія: навч. посіб. / [Л. В. Губерський, І. Ф. Надольний, В. П. Андрущенко та ін.]; за ред. І. Ф. Надольного. – [7-ме вид., стер.]. – К.: Вікар, 2008.
7. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л. В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.187-216.

Тема 6. Проблема духу і свідомості (2 години)

1. Проблема духу, душі і свідомості в історії філософської думки.
2. Свідомість як філософська категорія. Джерела та витоки свідомості.
3. Структура і властивості свідомості. Свідомість та самосвідомість.
4. Свідомість та несвідоме: К. Маркс та З. Фрейд. Проблема ідеального та варіанти її вирішення.
5. Поняття суспільної свідомості. Структура суспільної свідомості (рівні та форми).

Література

1. Охріменко О. Г. Фундаментальні філософські проблеми / О. Г. Охріменко. – К., 2002. – С.16-29.
2. Петрушенко В. Л. Філософія: Курс лекцій: навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти III-IV рівнів акредитації / В. Л. Петрушенко– [3-тє видання, перероб. і доповн.]. – Львів: «Магнолія плюс»; видавець СПД ФО В. М. Піча, 2005. – 506 с.
3. Прибутько П.С. Філософія: посіб. для підготов. до іспитів / П. С. Прибутько, Т. В. Кондратюк-Антонова, В. І. Стус. – [3-тє вид., стереотип.]. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2006. – 140 с.
4. Філософія: навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів / Є. М. Причепій, А. М. Черній, В. Д. Гвоздецький, Л. А. Чекаль. – К.: Видавничий центр «Академія», 2001. – С.258-291.
5. Філософія: навч. посіб. / [Л. В. Губерський, І. Ф. Надольний, В. П. Андрущенко та ін.]; за ред. І. Ф. Надольного. – [7-ме вид., стер.]. – К.: Вікар, 2008.– Тема 6. – С. 143-155.
6. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л. В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.280-309.

Тема 7. Філософія пізнання **(2 години)**

1. Пізнання як предмет філософського аналізу. Специфіка філософського аналізу пізнання.
2. Істина як процес і результат пізнання. Істина та хиба. Критерії істини.
3. Пізнавальні здібності людини. Знання як умова та результат пізнання. Сутність наукового знання.
4. Пізнання і практика. Проблема творчості у пізнанні.

Література

1. Охріменко О. Г. Фундаментальні філософські проблеми / О. Г. Охріменко - К., 2002. – С.68-98.
2. Петрушенко В.Л. Філософія: курс лекцій: навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти III-IV рівнів акредитації / В. Л. Петрушенко – [3-тє видання, перероб. і доповн.]. – Львів: «Магнолія плюс»; видавець СПД ФО В. М. Піча, 2005. – 506 с. – С.349-393.
3. Прибутько П. С. Філософія: посіб. для підготов. до іспитів / П. С. Прибутько, Т. В. Кондратюк-Антонова, В. І. Стус. – [3-тє вид., стереотип.]. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2006. – 140 с.
4. Філософія: навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів / Є. М. Причепій, А. М. Черній, В. Д. Гвоздецький, Л. А. Чекаль. – К.: Видавничий центр «Академія», 2001. – С. 292-317.
5. Філософія: Курс лекцій. Навч. посібник для студ. вузів / І. В. Бичко та ін. - К., 1993.
6. Філософія: навч. посіб. / [Л. В. Губерський, І. Ф. Надольний, В. П. Андрущенко та ін.]; за ред. І. Ф. Надольного. – [7-ме вид., стер.]. – К.: Вікар, 2008. – Тема 8, 9. – С. 174-198.
7. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л. В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С. 344-376.

Тема 8. Людина і суспільство **(2 години)**

1. Проблема людини в історії філософської думки. Проблема сенсу життя і способи його філософського осмислення.
2. Проблема сутності людини. Поняття «індивід», «індивідуальність», «особистість» та їх співвідношення. Антропосоціогенез : основні чинники та їх взаємозв'язок. Діяльність як спосіб існування людини. Структура діяльності.
3. Багатозначність поняття «суспільство» (як відокремлена частина природи; як людина в структурі її відносин; як соціальна форма руху матерії; як людство в цілому). Проблеми сучасного інформаційного суспільства та глобальні проблеми сучасності.
4. Суспільство як система, що саморозвивається. Суспільний прогрес, його історичні типи та проблема критеріїв.

Література

1. Охріменко О. Г. Фундаментальні філософські проблеми / О. Г. Охріменко - К., 2002. – С.45-67.
2. Петрушенко В. Л. Філософія: Курс лекцій: навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти III - IV рівнів акредитації / В. Л. Петрушенко – [3-тє видання, перероб. і доповн.]. – Львів: «Магнолія плюс»; видавець СПД ФО В. М. Піча, 2005. – 506 с. – С. 300-348.
3. Соціальна філософія. Історія, теорія, методологія: підручник для вищ. навч. закл. / В. П. Андрущенко, Л. В. Губерський, М. І. Михальченко. – [Вид. 3-тє, випр. та доп.]. – К.: Генеза, 2006. – Розділ 3, § 6. – С. 436-478.
4. Філософія: навч. посіб. / [Л. В. Губерський, І. Ф. Надольний, В. П. Андрущенко та ін.]; за ред. І. Ф. Надольного. - [6-те вид., випр. і доп.].- К.: Вікар, 2006. – Тема 11, 12, 14. – С. 304-326, 212-224, 224-258, 279-304.
5. Філософія : Курс лекцій. Навч. посібник для студ. вузів / І. В. Бичко та ін. – К., 1993.
6. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення):навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л. В. Губерського. – К.: Знання, 2009. – С.250-279, 444-479.
7. Філософія: навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів / Є. М. Причепій, А. М. Черній, В. Д. Гвоздецький, Л. А. Чекаль. – К.: Видавничий центр «Академія», 2001. – С.336-363.
8. Філософія: світ людини. Курс лекцій: навч. посібн. / В. Г. Табачковський, М. О. Булатов, М. В. Хамітов та ін. - К., 2004. - 428с.

Розділ 2

Основи соціологічних знань

Тема 9. Соціологія як наука: предмет та історія становлення (2 години)

1. Сутність соціології як суспільної науки. Об'єкт і предмет соціології. Категоріальний апарат соціології.
2. Рівні соціологічного знання. Класифікація методів соціального пізнання.
3. Спеціальні соціологічні теорії.
4. Функції соціології.

Література

1. Білоус В. Соціологія у визначеннях, поясненнях, схемах, таблицях: навч. посібник / В. Білоус. – К., 2002. – 140 с.
2. Гідденс Е. Соціологія / Е. Гідденс. – К., 1999. – 726 с.
3. Городяненко В. Теорії середнього рівня: місце в структурі соціологічного знання і тенденції розвитку / В. Городяненко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2001.-№ 4. – С. 187.
4. Лукашевич М. Спеціальні та галузеві соціологічні теорії / М. Лукашевич, М. Туленков. – К., 2004.–464 с.
5. Попова І. Соціологія: Пропедевтичний курс / І. Попова. - К., 1996. – 272 с.
6. Соціологія: терміни, поняття, персоналії: Навчальний словник-довідник / уклад. В. Піча, Ю. Піча, Н. Хома та ін. – К., Львів, 2002. – 480 с.
7. Танчин І.З. Соціологія: Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. І доп. – К.: Знання, 2007, - 351 с.
8. Черниш Н. Соціологія: Курс лекцій / Н. Черниш. – Львів, 1996.
9. Якуба О. Соціологія: Навч. посібник. – Харків, 1996. – 191 с.
10. Джонсон А. Тлумачний словник з соціології. – Львів, 2003. – 387 с.
11. Жоль К. Соціологія: Навч. посібник. – К., 2005. – 440 с.

Тема 10. Суспільство як соціальна система, його соціальна структура (2 години)

1. Поняття суспільства. Теорії походження суспільства. Соціальна еволюція і соціальний прогрес. Руйнування суспільства. Аномія.
2. Типологія суспільств. Інформаційне суспільство. Вплив науково-технічного прогресу на соціальні відносини. Закономірності розвитку соціальних систем. Сучасні тенденції суспільного розвитку.
3. Сутність і основні елементи соціальної структури. Соціальні групи й організації. Соціальні інститути.
4. Соціальна диференціація і соціальна нерівність. Соціальна мобільність та її види. Міграція. Тенденції розвитку соціальної структури в сучасній Україні.

Література

1. Гіденс Е. Соціологія / Е. Гіденс. – К., 1999. – 726 с.
2. Макеев С. Соціальні інститути: класичні тлумачення й сучасні підходи до вивчення/ С. Макеев // Соціологія: теорія, методи, маркетинг.– 2003.– № 4. – С. 5-20.
3. Оксамитна С. Соціальна стратифікація, мобільність та соціальна ексклюзія // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2004. - № 3. – С. 211.
4. Соціологія: терміни, поняття, персоналії: / Укл. В. Піча, Ю. Піча, Н. Хома. - Київ, 2002. - 480 с.
5. Танчин І. З. Соціологія: Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 351 с.
6. Українське суспільство: що знаємо, чого не знаємо? – К.: Ін-т Соціології НАН України, 2017. – 152 с.
7. Українське суспільство в умовах війни. 2022 : /С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; За ред. члена-кор. НАН України д.філос.н. Є. Головахи, д.соц.н. С. Макеева. Київ : Ін-т Соціології НАН України, 2022. 410 с.
8. Черниш Н. Соціологія: Курс лекцій / Н. Черниш. – Львів, 1996.

Тема 11. Особистість у системі соціальних зв'язків (2 години)

1. Сучасні наукові концепції формування людської особистості, їхній основний зміст і розходження. Фактори, що впливають на формування особистості людини. Макросоціологічні та мікросоціологічні концепції особистості.
2. Соціалізація особистості – становлення соціального «Я» та як неодмінна умова реалізації соціальних технологій. Стадії соціалізації. Поняття соціального статусу й соціальної ролі особистості.
3. «Географічний підхід» до вивчення особистісних рис людини.
4. Поняття «девіація». Поведінкові типи особистості, рольова концепція особистості. Основні фактори, що визначають розвиток девіантної поведінки в суспільстві.

Література

1. Гіденс Е. Соціологія / Е. Гіденс. – К., 1999. – 726 с.
2. Злобіна О. Категорія «особистість» у системі понять соціологічної теорії / О. Злобіна / Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2002. - № 2. – С. 121.
3. Злобіна О. Особистісна складова суспільних змін: соціологічний контекст / О. Злобіна // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2003. - № 3. – С. 32.
4. Резник О. Особистість і громадянське суспільство: досвід теоретичного осмислення / О. Резник // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2002. - № 3. – С. 68.
5. Циба В. Соціологія особистості: системний підхід (соціально-психологічний аналіз) / В. Циба К., 2000. – 199 с.
6. Українське суспільство: що знаємо, чого не знаємо? – К.: Ін-т Соціології НАН України, 2017. – 152 с.
7. Українське суспільство в умовах війни. 2022 : /С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; За ред. члена-кор. НАН України д.філос.н. Є. Головахи, д.соц.н. С. Макеєва. Київ : Ін-т Соціології НАН України, 2022. 410 с.
8. Черниш Н. Соціологія: Курс лекцій / Н. Черниш. – Львів, 1996.

Тема 12. Національно-етнічні процеси (2 години)

1. Національно-етнічні спільноти. Визначення поняття «етнічна група (етнос)». Типи етносів: плем'я, народності, нації.
2. Націоналізм і його типи.
3. Міжнаціональні конфлікти. Причини загострення міжнаціональних відносин.
4. Етнічна стратифікація. Національно-етнічні процеси в Україні.

Література

1. Андерсен Б. Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму. – К., 2001.
2. Грінченко Б., Драгоманов М. Діалоги про українську національну справу. – К., 1994. 16 Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть. – К., 1991.
3. Грицак Я. Про сенсовність і безсенсовність націоналізму в Україні // Грицак Я. Страсті за націоналізмом. – Київ, 2004. – С. 192-193.
4. Етнонаціональний розвиток України: Терміни, визначення, персоналії. – Київ : АН України, Ін-т держави і права, 1993. – 807 с.
5. Євнух В. Етносоціологія: перспективи застосування // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2000. - № 2. – С. 20.
6. Забужко О.С. Філософія української ідеї та європейський контекст. – К., 1993.
7. Загрійчук І. На межі національних культур. – Харків, 2006.
8. Історія української соціології: навч. посіб. / за заг. ред. К. Батаєвої, В. Бурлачука, В. Степаненка; Нац. акад. наук України, Ін-т соціології. - Київ: Кондор, 2018. - 391 с.
9. Касьянов Г. Теорії нації та націоналізму. – К., 1999.
10. Кралюк П. Куди йдемо (деякі міркування з приводу минулого та перспектив розвитку української нації) // Сучасність. – 1993. - №6.
11. Лисяк-Рудницький І. Формування українського народу в нації // Історичні есе. – К., 1994. – Т.1. – С. 11-13.
12. Попович М.В. Національна культура і культура нації. – К., 1991.
13. Рудницький Степан. Чому ми хочемо самостійної України? – Львів, 1994.
14. Сміт Е. Національна ідентичність. – К., 1994.
15. Соціологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / за ред. В. Городяненка. – К., 2003. – 560 с.
16. Соціологія: Навч. посібник / за ред. С. Макєєва. – К., 1999.
17. Соціологія: Курс лекцій / за ред. В.Пічі. – Л., 2002. – 312 с.
18. Черниш Н. Соціологія. – Львів, 1996.
19. Шлемкевич М. Загублена українська людина. – К., 1992.
20. Шпорлюк Р. Україна: від імперської периферії до суверенної держави // Україна на межі тисячоліть. – К., 1998.

Тема 13. Сім'я як мала соціальна група та соціальний інститут (2 години)

1. Вік і суспільство. Вікова структура населення України. Нерівність у трактуванні вікових категорій.
2. Молодь у соціологічному контексті. Молоде покоління України.
3. Сім'я і шлюб: сутність та функції. Типи сімейних структур та сімейних відносин.
4. Типи шлюбів. Альтернативні форми сім'ї і шлюбу. Причини та наслідки розлучення. Сім'я і шлюб в Україні.

Література

1. Бабенко Н. Б. Соціологія сім'ї: Навч. посіб. — К.: ДАКККіМ, 2004.
2. Вишневський О. Сучасне українське виховання: Педагогічні нариси. — Л., 1996.
3. Гіденс Е. Соціологія / Е. Гіденс. — К., 1999. — 726 с.
4. Глазунов С. В. Соціологія сім'ї: Навч. посіб. для студ. — Д., 2000. 8.
5. Лукашевич М. П., Туленков М. В. Спеціальні та галузеві соціологічні теорії. — К.: МАУП, 1999
6. Медіна Т. В. Соціологія сім'ї: Навч. посіб. — Чернівці: Рута, 2006.
7. Павличко С. Д. Фемінізм. — К.: Основи, 2002.
8. Соціологія: терміни, поняття, персоналії: / Укл. В. Піча, Ю. Піча, Н. Хома. - Київ, 2002. - 480 с.
9. Танчин І. З. Соціологія: Навч. посіб. / І. З. Танчин. — 2-ге вид., перероб. І доп. — К.: Знання, 2007. — 351 с.
10. Таран Л. Жінка — чоловік: долаючи стереотипи. Статті інтерв'ю. — К.: Факт, 2002.
11. Черниш Н. Соціологія: Курс лекцій / Н. Черниш. — Львів, 1996.
12. Щербань П. М. Національне виховання в сім'ї. — К., 2000.
13. Якуба О. О. Соціологія. — Х.: Константа, 1996.

Тема 14. Конфлікт як соціальне явище (2 години)

1. Конфлікт: сутність поняття, типи, функції. Стадії розвитку конфлікту.
2. Суб'єкти конфлікту. Поводження конфліктуючих сторін. Класифікація причин соціальних і трудових конфліктів.
3. Виникнення і розвиток теорій соціальних конфліктів. Причини і функції соціального конфлікту. Основні етапи виникнення й розвитку соціального конфлікту.
4. Моделі розв'язання конфлікту. Поняття «консенсусу» М. Вебера. Способи досягнення консенсусу в суспільстві. Методи розв'язання конфлікту з позиції керівника. Соціальні, економічні і психологічні наслідки конфлікту.

Література

1. Альтернативні підходи до розв'язання конфліктів: Теорія і практика застосування: посібник / Уклад. Н. Гайдук та ін. - Львів: ПАІС, 2007. - 296 с.
2. Конфліктологія: [Підручник для студентів вищ. навч. юрид. спец.]/ За ред. Л.М. Герасіної та М.І. Панова. – Харків: Право, 2002.
3. Конфліктологія: навч. посібник : рекомендовано МОН України / Донец. юрид. ін-т; за ред. Г. В. Гребенькова, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. - Львів: Магнолія 2016. - 229 с.
4. Конфліктологія: навч. посібник : рекомендовано МОН України / уклад.: П.С. Прибутко та ін. - Київ: КНТ, 2010. - 136 с.
5. Конфліктологія: навч. посібник для вузів: рекомендовано МОН України / Л.М. Ємельяненко, В.М. Петюх, Л.В. Торгова, А.М. Гриненко; за заг. ред.: В.М. Петюха, Л.В. Торгової. - Київ: КНЕУ, 2005. - 315 с.
6. Конфліктологія: навч. посібник: рекомендовано МОН України. // уклад.: П.С. Прибутко та ін.- К.: КНТ, 2010. - 136 с.
7. Конфліктологія: Навчальний посібник / За заг. ред. В.М. Петюха, Л. В. Торгової. – К.: КНЕУ, 2003.
8. Конфліктологія: підручник: рекомендовано МОН України / за ред.: Л. М. Герасіної, М. І. Панова. - Харків: Право, 2002. - 256 с.
9. Нагаєв В. М. Конфліктологія: рекомендовано МОН України : курс лекцій (модульний варіант) / В.М. Нагаєв. - Київ: Центр навч. л-ри, 2004. - 198 с. 30
10. Примуш М. В. Конфліктологія: навч. посібник: рекомендовано МОН України / М. В. Примуш. - Київ: Професіонал, 2006. - 288 с.
11. Скібіцька Л. І. Конфліктологія: навч. посіб./ Л. І. Скібіцька. - Вид. 2. - К. : Кондор, 2009.
12. Титаренко Л. М. Конфліктологія: навч. посібник: профілактика конфліктів в організаціях / Л. М. Титаренко, В. В. Завальнюк; ОНЮА. - Одеса: Юрид. літ., 2010. - 296 с.

Тема 15. Масова поведінка і суспільні рухи (2 години)

1. Поняття масової поведінки. Форми масової поведінки. Правове регулювання соціального життя. Відхилювальна й злочинна поведінка. Теорії, що пояснюють причини відхилень у соціальній поведінці.
2. Суспільні рухи: сутність поняття, ознаки, типи. Теорії суспільних рухів. Суспільні рухи в Україні.
3. Громадські об'єднання: сутність, структура, типологія.
4. Натовп. Теорії натовпу. Інституційна поведінка і натовп. Механізм включення особи в політику.

Література

1. Брегета А. Ю. Основи політології / А. Ю. Брегета. – К., 1997.
2. Гіденс Е. Соціологія / Е. Гіденс. - К., 1999.
3. Піча В. М. Соціологія / В. М. Піча - К., 2000.
4. Васютинський В. Масова політична свідомість і влада: рух по колу чи рух уперед? / В. Васютинський // Українські варіанти. – 1999. - № 3-4. – С. 77-82.
5. Канетті Е. Маса і влада / Е. Канетті. – Київ, 2001.
6. Психологія масової політичної свідомості та поведінки / Відп. ред. В. О. Васютинський. – Київ, 1997. – 163 с.
7. Стегній О. Г. Екологічний рух в Україні: соціологічний аналіз / Стегній О. Г. – К. : Вид. дім «КМ Академія», 2001. – 243 с.
8. Барабаш В. В. Молодіжний рух як об'єкт і суб'єкт реалізації молодіжної політики / В. Барабаш // Український соціум. – 2004. – № 1 (3). – С. 119–130.
11. Гавриленко І. М. Соціальний розвиток : навч. посіб. / Гавриленко І. М. – К., 2001. – 484 с.
9. Іщенко В. О. Сучасні дослідження суспільних рухів: головні теоретико-методологічні підходи / В. О. Іщенко // Соціальні виміри суспільства. – К. : Інститут соціології НАНУ, 2006. – С. 183–194.
10. Іщенко В. Проблема ідеології в соціології суспільних рухів / Іщенко В. // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2007. – № 3. – С. 188–199.
11. Ослон М. Логіка колективної дії: суспільні блага і теорія груп / Ослон М. – К., 2004. 35. Резнік О. Динаміка чинників протесних практик населення України / О. Резнік // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2009. – № 3. – С. 100–125.
12. Сокур'янська Л. Г. Студентство на шляху до іншого суспільства: ціннісний дискурс переходу / Сокур'янська Л. Г. // Український соціум. – 2004. – № 1 (3). – С. 48–55.

Розділ 3

Основи політологічних знань

Тема 16. Сутність і роль політики та політології як науки у житті суспільства (2 години)

1. Політика як об'єкт дослідження політології та інших наук про суспільство.
2. Об'єкт і предмет політології. Закономірності розвитку і категорії політології.
3. Основні концепції політики.
4. Структура і функції політики.

Література

1. Брегеда, А. Ю. Політологія : навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / А. Ю. Брегеда. - К.: КНЕУ, 1999. - 108 с.
2. Піча В. М. Політологія : конспект лекцій: навч. посіб. для студ. вищ. закл. освіти / В. М. Піча, Н. М. Хома. - 2-ге вид., допов. - Львів: Новий Світ-2000, 2003. - 170 с.
3. Політологія: історія та методологія / В. Андрущенко, В. Антоненко та ін.; за ред. Ф. Кирилюка. - К., 2000.
4. Політологія у запитаннях і відповідях: навч. посібник // за заг. ред. К. М. Левківського. - К., 2003.
5. Політологія: Підручник. - 4-те вид. / за ред. В. Г. Кременя, М. І. Горлача. - Х., 2002.
6. Рудич Ф. Політологія. Курс лекцій: навч. посіб. / Ф.Рудич - К., 2000.
7. Політологія / за ред. А. Колодія. - К.: Тандем, 2000. - 527 с.
8. Політологія: курс лекцій / за ред. І.С. Дзюбка.- К.: Вища школа, 1993. -412 с.
9. Політологія: підручник для студентів вузів / за ред. О. В. Бабкіної, В. П. Горбатенка. - К.: Академія, 2003. - 406 с.
10. Політологія: підручник / за ред. М. М. Вегаша.-К.: Знання, 2008.-384с.
11. Політологія: підручник / Ю.М. Розенфельд та ін.-Харків: Право, 2001.-398 с.
12. Рудич, Ф. М. Політологія / Ф. М. Рудич. - К.: Либідь, 2006. - 480 с.
13. Шляхтун П. П. Політологія (теорія та історія політичної думки) / П. П. Шляхтун. - К.: Либідь, 2005. - 576 с.

Тема 17. Політична система суспільства (2 години)

1. Поняття, структура і функції політичної системи. Закономірності функціонування політичної системи.
2. Типологія політичних систем. Політична система України.
3. Концепція політичної системи Д. Істона. Модель політичної системи Г. Алмонда).
4. Політична свідомість і політична культура як елементи політичної системи.

Література

1. Андрущенко В. П. Організоване суспільство. Проблема організації та суспільної самоорганізації в період радикальних трансформацій в Україні на рубежі століть: Досвід соціально-філософського аналізу. / В. П. Андрущенко. — К.: ТОВ «Атлант ЮемСі», 2005. — 498 с.
2. Барановський Ф. Спільність внутрішніх та євроінтеграційних потреб вдосконалення політичної системи України. / Ф. Барановський // Політичний менеджмент: наук. журнал / голов. ред. Ю. Ж. Шайгородський. — 2008. — № 4. — С. 57–65.
3. Варзар І. М. Тріадний принцип структуризації та функціональної ієрархізації соціальної і політичної систем транзитного суспільства. / І. М. Варзар // Матеріали міжнародної науково-теоретичної конференції ["Трансформація політичних систем на постсоціалістичному просторі"], (Київ, 8 — 9 лютого 2006 року). / Укладач Г. О. Нестеренко / За ред. В. П. Беха. — К.: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2006. — С.364.
4. Гелей С. Д., Рутар С. М. Основи політології. Навч. посібник. — К., 1999.
5. Основи політичної науки. Ч. 2. Політичні процеси, системи та інститути: курс лекцій / за ред. Б. Кухти. - Львів: Кальварія, 1997. - 336 с.
6. Панчишин А. В. Держава та політична система суспільства: деякі аспекти співвідношення / Держава і право. — Випуск № 52. — 2011. — С. 79-85.
7. Політична система сучасної України: особливості становлення, тенденції розвитку / за ред. Ф. М. Рудича: навч. посібник. - К., 2002. - 327 с.
8. Політологічний енциклопедичний словник: навч. посібник для студентів вузів. - К.: Генеза, 1997. - 400 с.
9. Політологія: підручник / Ред. О. В. Бабкіна, В. П. Горбатенко. — К. : ВЦ «Академія», 2003

Тема 18. *Політична влада* (2 години)

1. Сутність, види, джерела і реалізація влади. Концепції влади.
2. Проблеми, ознаки і типи легітимності політичної влади. Ресурси політичної влади.
3. Сутність політичної діяльності. Структура політичної діяльності. Класифікація політичної діяльності.
4. Сполуки і чинники політичної діяльності.

Література

1. Бойко О.Д. Політичне маніпулювання: навч. посіб. / Олександр Дмитрович Бойко. К.: Академвидав, 2010. – 432 с. (Серія "Альма-матер").
2. Воронянський О.В. Політологія: підручник / [Воронянський О. В., Кулішенко Т. Ю., Скубій І.В.]; Харків. нац. техн. ун-т сіл. госп-ва ім. Петра Василенка. - Харків : ХНТУСГ ім. Петра Василенка, 2017. - 179 с.
3. Гелей С. Політологія: навч. посібник / С. Гелей, С. Рутар.- К.: Знання, 2009.- 415 с.
4. Грабовський О. І. Державна політика України у сфері соціально-економічного розвитку в контексті європейської інтеграції / Грабовський Олександр Ігорович ;, Львів. - Львів : Регіон. ін-т держ. упр. ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, 2018.
5. Колодій А., Харченко В., Климанська Л., Космина Я. Політологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Ельга-Н, Ніка-Центр, 2007. – 584 с.
6. Кулагін Ю.І., Полурез В. І. Політологія. Практикум: навч. посіб. / Ю. І. Кулагін, В. І. Полурез; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. — К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. — 231 с.
7. Піча В. М., Хома Н. М. Політологія: підручник для студ. вищ. закладів освіти. – 5-те вид., стер. – Л. : Новий Світ-2000, 2008. – 304 с.
8. Політологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів/ За ред. Кременя В.Г., Горлача М.І. – К.;Харків:Єдинорог, 2007. – 640 с.
9. Політологія: підручник / О.В. Бабкіна (ред.), В.П. Горбатенко (ред.). – 3-тє вид., перероб., доп. – К. : Академія, 2008. – 567 с.
10. Політологія: підручник / [М. П. Требін та ін.]; за ред. проф. М. П. Требіна; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - 2-ге вид., перероб. і допов. - Харків : Право, 2018. – 460 с.
11. Романюк О. Г. Суспільство, влада, політика / О. Г. Романюк. - Харків, 1993.
12. Рябов С. Г. Державна влада: проблеми авторитету і легітимності / С. Г. Рябов. - К., 1996.
13. Шляхтун П. П. Політологія (теорія та історія політичної думки) / П. П. Шляхтун. - К.: Либідь, 2005. - 576 с.

Тема19. Особистість і політика. Політична еліта та політичне лідерство (2 години)

1. Сутність, функції і сучасні концепції політичних еліт. Типологія політичних еліт. Правлячі групи: утворення і способи владарювання. Бюрократія як організація і спільність.
2. Системи формування і зміни політичних еліт. Обґрунтування явища політичної еліти у спадщині українських політичних мислителів. Політична еліта сучасної України.
3. Сутність, витоки політичного лідерства та його типологія. Класифікація політичного лідерства.
4. Теорії політичного лідерства. Характеристика проблеми «культу особи». Механізми формування та функції політичного лідерства.

Література

1. Бебик В. М. Еліта, елітарність, лідерство / В. М. Бебик // Віче. - 1997. - № 7.
2. Вовканич С. Еліта - найбільш конвертована валюта // Віче. - 1997, № 5.
3. Гелей С. Політологія: навч. посібник / С. Гелей, С. Рутар.- К.: Знання, 2009.- 415 с.
4. Гордієнко М. Концепція політичної еліти В. Липинського як фактор націонал-державної ідентичності України // Нова політика. -1998, №2.
5. Грабіна Г. Політична еліта України як уособлення субкультури влади // Грані: науково-теоретичний альманах. Вип.3(131). – 2016 – С.55 – 61.
6. Єремєєва І. А., Шаповал В. А. Групи інтересів як суб'єкти політики // Науковий журнал «Політикус». – 2016. – Вип.2. – С.76 – 80.
7. Кухта Б., Теплоухова Н. Політологічні еліти і політичне лідерство. - Львів, 1995.
8. Мойсеїв І. Національна еліта, її культурна і політична роль // Розбудова держави. - 1996, № 6.
9. Наумкіна С. М. Дихотомія еліта – маси як основний методологічний принцип соціально-політичного аналізу суспільства // Соціогуманітарні проблеми людини. – 2010. – № 5. – С. 144 – 150. 18.
10. Мацієвський Ю. Еліти в Україні до і після «помаранчевої революції» / Ю. Мацієвський // Політичний менеджмент. – 2010. – № 2. – С. 38-55. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PoMe_2010_2_6
11. Петракова Є. Традиції українського «ринку влади». // Політичний менеджмент. – 2003. – № 3. – С. 114 – 123.
12. Похило І. Лідерство // Політологічні читання. - 1994, № 1.
13. Рибалка С. Особливості дослідження структури влади в міських спільнотах в Україні // Актуальні проблеми політики. – 2015. Вип. 55. – С.106 – 115.
14. Сергатюк Д. А. Вітчизняне політичне елітотворення (1994 – 2004): виміри проблемності // Науковий журнал «Політикус». – 2017. – Вип. 4. – С. 13 – 18.
15. Хорішко Л. С. Суб'єктність елітного політичного інституту в процесах політичної модернізації // Науковий журнал «Політикус». – 2017. – Вип. 4. – С. 90 – 93.

Тема 20. Держава як основний інститут політичної системи суспільства (2 години)

1. Поняття держави. Теорії виникнення держави. Основні ознаки та функції.
2. Форми державного правління і національно - територіального устрою держави.
3. Поняття правової держави та громадянського суспільства, їх взаємозв'язок. Теорії правової держави та концепції громадянського суспільства.
4. Формування громадянського суспільства. Особистість і держава. Правосвідомість і правова культура як чинники становлення громадянського суспільства. Правові основи взаємовідносин держави і та об'єднань громадян. Модель стійкого людського розвитку.

Література

1. Загальна декларація прав людини: [Електронний ресурс] : Прийнята ООН 10 грудня 1948 р. - К., 1963. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
2. Кельман М. С., Мурашин О. Г., Хома Н. М. Загальна теорія держави і права / М. С. Кельман, О. Г. Мурашин, Н. М. Хома. - Львів, 2003.
3. Керецман В. Ю., Семерак О. С. Основи правознавства : навч. посіб. / В. Ю. Керецман, О. С. Семерак. - Ужгород, 2002.
4. Конституція України (із змінами) [Електронний ресурс] : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/page4>
5. Луць Л. А. Деякі аспекти реформування інституційної та функціональної частин сучасної правової системи України // Держава і право / Л. А. Луць. – Вип. 18. – Київ, 2002. – С. 40-46.
6. Луць Л. А. Тенденції розвитку сучасної правової системи України та проблеми правової реформи // Держава і право / Л. А. Луць. – Вип. 17. – Київ, 2002. – С. 3-5.
7. Луць Л. А. Трансформація нормативної частини сучасної правової системи України - вимога часу // Право України / Л. А. Луць. – 2003. – № 3. – С. 117-121.
8. Оніщенко Н. М. Правова система і держава в Україні / Н. М. Оніщенко. – Київ : Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2002. – 132 с.
9. Основи права України / За ред. В. Л. Ортинського. - Львів: Світ, 2003.
10. Основи правознавства: Навч. посіб. / За заг. ред. А. Колодій. - К., 2002.
11. Правознавство : навч. посіб. / За ред. В. В. Копейчикова. - Київ, 2000.
12. Правова культура в умовах становлення громадянського суспільства : моногр. / за заг. ред. Ю. П. Битяка, І. В. Яковюка. – Х. : Право, 2007. – 248 с.
13. Правосвідомість і правова культура як базові чинники державотворчого процесу в Україні: моногр. / Л. М. Герасіна та ін. – Х. : Право, 2009. – 351 с.
14. Тимошенко В. І. Правова держава (теоретико-історичне дослідження) / В. І. Тимошенко. - К., 1994.

Тема 21. Політичні партії. Вибори та виборчі системи (2 години)

1. Походження і сутність політичних партій. Типи політичних партій. Функції політичних партій.
2. Партійні системи. Розвиток партійної системи в Україні.
3. Поняття виборів, їх види. Абсентеїзм і його причини.
4. Виборча система: сутність поняття, основні типи. Виборча система України.

Література

1. Бебик В. Політичний маркетинг і менеджмент. - К.: 1996.
2. Бебик В. Як стати популярним, перемогти на виборах і утриматись на політичному Олімпі / В. Бебик. – К., 1993.
3. Закон України «Про вибори народних депутатів України» [Електронний ресурс] : - К.: 1998. – Режим доступу: <http://ccu.gov.ua/storinka-knygy/513-vybory-narodnyh-deputativ-ukrayiny>
4. Кіс Т. Виборчі системи та їхні політичні наслідки / Т. Кіс // Нова політика. 1996 р. - № 2., С.22-33; № 4. С.11-31.
5. Конституція України: Прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. - К., 1996.
6. Литвин В. Партія як форма політичної організації суспільства/ В. Литвин // Політика і час. – 1993. - № 1.
7. Освіта виборів в Україні і плани на майбутнє. - К.: 1995.
8. Романюк А. Партії та електоральна політика / А. Романюк, Ю. Шведа. – Львів: ЦПД – «Астролябія», 2005. – 348 с.
9. Танчер В., Карась О., Кучеренко О. Політичні партії та рухи і світлі «ситуації постмодерну». - К.: 1997.
10. Хома Н.М. Соціологія виборів. - Львів: 1997.
11. Шаповал В. М. Конституційне право зарубіжних країн / В. М. Шаповал. – К., 1997.
12. Шляхтун П. П. Політологія (теорія та історія політичної думки) / П. П. Шляхтун. - К.: Либідь, 2005. - 576 с.

Тема 22. Політичні режими. Демократія (2 години)

1. Сутність політичного режиму та його типи. Принципи та характерні ознаки демократичного, авторитарного та тоталітарного режимів.
2. Виникнення та етапи розвитку демократії. Новітні концепції демократії. Доктрина ліберальної демократії. Розвиток демократії в сучасній Україні.
3. Характеристика та аналіз американської моделі держави як президентської системи і британської моделі - парламентарній системі.
4. Аналіз і характеристика гібридної системи правління сучасної Франції.
5. Характеристика та аналіз політичної системи Німеччини.

Література

1. Гелей С. Політологія: навч. посібник / С. Гелей, С. Рутар.- К.: Знання, 2009.- 415 с.
2. Лазоренко О.В. Теорія політології /О. В. Лазоренко, О. О. Лазоренко.- К.: Вища школа, 1996.- 179 с.
3. Логвина В. Л. Політологія: навчальний посібник / В. Л. Логвина. - К.: Центр навчальної літератури, 2006. - 304 с.
4. Основи політології / за ред. Ф. М. Кирилюка. - К.: Тандем, 2000. - 376 с.
5. Основи політології: курс лекцій: навч. посібник для вузів / за ред. М. І. Сазонова.-Харків: Вид-во Харківськ. ун-ту, 1993. - 487с.
6. Піча В. М. Політологія: конспект лекцій: навчальний посібник для вищих закладів освіти України / В. М. Піча, Н. М. Хома. - К.: Знання, 1999. - 297 с.
7. Політологія / за ред. А. Колодія. - К.: Тандем, 2000. - 527 с.
8. Політологія: курс лекцій / за ред. І.С. Дзюбка.-К.: Вища школа, 1993. - 412 с.
9. Політологія: курс лекцій / І. С. Дмитрів (керівник), О. М. Рудакевич, В. А. Кулик та ін. - Тернопіль: Астон, 1998. - 158 с.
10. Політологія: підручник для вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації / за ред. Ф. М. Кирилюка. - К.: Здоров'я, 2004. - 775 с.
11. Політологія: підручник для вузів / за ред. Ю. С. Шемчушенка, Д. Бабкіна, І. С. Дзюбка. - К.: Знання, 1997. - 367с.
12. Політологія: підручник для студентів вузів / за ред. О. В. Бабкіної, В. П. Горбатенка. - К.: Академія, 2003. - 406 с.
13. Політологічний енциклопедичний словник: навч. посібник для студентів вузів. - К.: Генеза, 1997. - 400 с.
14. Томенко М. Українська перспектива: історико-політичні підстави сучасної державної стратегії / М. Томенко. – К., 1995.

7. ВКАЗІВКИ ДО НАПИСАННЯ РЕФЕРАТУ

Реферат – (нім. Referat – доповідая). 1. Короткий виклад (перед аудиторією або в письмовій формі) наукової праці, вчення, змісту книги тощо. 2. Тематична доповідь на підставі критичного огляду літературних та інших джерел (Сучасний тлумачний словник української мови: 65000 слів / За заг. ред. д-ра філол. наук, проф. В. В. Дубічинського. - Харків, ВД «ШКОЛА», 2006. - 1008 с.;- С. 763).

Реферат - це самостійна творча робота студента, що засвідчує його знання з певної теми, розуміння основних підходів до вирішення конкретної проблеми, а також відображає власні погляди майбутнього фахівця та демонструє його вміння аналізувати і осмислювати явища і процеси на основі теоретичних знань.

Вибір теми реферату.

Тему реферату студент вибирає у відповідності з крайньою цифрою у номері шифру (див. Список студентів з шифрами у розділі Реферат на сторінці дисципліни у Moodle.).

Крайня цифра номеру шифру	Номер теми реферату
1	1 або 11 або 21 або 31
2	2 або 12 або 22 або 32
3	3 або 13 або 23 або 33
4	4 або 14 або 24 або 34
5	5 або 15 або 25 або 35
6	6 або 16 або 26 або 36
7	7 або 17 або 27 або 37
8	8 або 18 або 28 або 38
9	9 або 19 або 29 або 39
10	10 або 20 або 30 або 40

Процес підготовки реферату містить у собі наступні етапи:

1. Вибір теми.
2. Вивчення спеціальної літератури за темою реферату.
3. Складання плану.
4. Добір і вивчення додаткових джерел та інформації з обраної теми.
5. Опрацювання зібраного матеріалу.
6. Безпосереднє написання тексту реферату.
7. Формулювання висновків.
8. Оформлення реферату і списку джерел інформації.
9. Самокритична оцінка змісту і виправлення помилок.
10. Підготовка тез або доповіді до захисту реферату.
11. Захист реферату (під час семінарського заняття).

Оформлення реферату.

Орієнтовна структура реферату має такий вигляд:

Титульна сторінка.

План.

Вступ.

Основна частина, яка складається з розділів, пунктів та підпунктів.

Висновки.

Список використаних джерел нумерувати, див. зразок оформлення).

Додатки (за необхідністю).

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Бахмутський навчально-науковий професійно-педагогічний інститут
Кафедра освітніх технологій та охорони праці

РЕФЕРАТ

на тему « ... »

з дисципліни

«Основи філософських та соціально-політичних знань»

Підготував(ла)
студент(ка) групи ...
П.І.Б.

Перевірів(ла)
П.І.Б., викладача

Оцінка _____

Харків
рік

Рис. 1. Зразок оформлення титульної сторінки реферату.

У вступі обґрунтовуються актуальність теми, її особливості, значущість з огляду на потреби суспільства та розвиток конкретної галузі науки або практичної діяльності.

В основній частині здійснюється огляд основних теоретичних та експериментальних досліджень з теми, зазначається хто з учених вивчав дану проблему, які ідеї висловлював. Визначаються сутність проблеми, основні чинники, що зумовлюють розвиток явища або процесу, що вивчається, наводиться перелік основних змістовних аспектів проблеми, які розглядалися вченими. Визначаються недостатньо досліджені питання, з'ясовуються причини їх слабого висвітлення.

Потім здійснюється поглиблений аналіз сучасного стану процесу або явища, тлумачення основних поглядів і позицій щодо проблеми, та думки відносно перспектив розвитку.

При викладі цитат, основних авторських ідей, відображенні творчого доробку певного автора, слід обов'язково посилатися на літературне джерело за зразком: [12, с. 44], де 12 – номер джерела за списком використаної до реферату літератури, с. 44 – номер сторінки у цьому джерелі.

Наприкінці кожного пункту слід одним-двома абзацами підкреслити, що найважливішого було викладено.

У висновках надаються узагальнені ідеї, думки, оцінки, пропозиції автора.

Висновки до реферату мають відповідати темі реферату та у стислій формі містити основні теоретичні положення і аналіз сучасного стану педагогічної проблеми, яка розглядалася автором реферату. Обсяг висновків – 1-1,5 аркуша.

До списку використаних джерел включають публікації, звертаючи особливу увагу на публікації останніх 5-10 років, Інтернет-ресурси і роботи останнього року. Список використаної літератури складає до 10 джерел.

Зразок оформлення списку джерел:

1. **Конституція України** (із змінами) [Електронний ресурс] : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/page4>
2. Борисова З.О. Основи релігієзнавства: Навчально-методичний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури. 2006. – 288 с.
3. Дмитрієнко І. В., Дмитрієнко Ю. М. Бодинаміка української правової свідомості та культури / Ю. Н. Дмитрієнко // Форум права. - 2011. - № 4. - С. 192-200 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2011-3/11djncik.pdf>.
4. Швачка В. Ю. Правовий нігілізм у контексті правової соціалізації особистості. Актуальні проблеми держави і права. 2005. Вип. 24. С. 374–383.
5. Юридичний словник-довідник / за ред. Ю. С. Шемшученка. Київ: Феміна, 1996. 696 с.

У додатках за необхідності наводяться таблиці, схеми, якщо вони суттєво полегшують розуміння роботи.

Кожен додаток починається з нової сторінки, мають посередині запис за зразком: Додаток А та назву матеріалу, який внесений до додатку. Чергуються додатки за допомогою великих букв українського алфавіту.

Обсяг реферату – до 15-20 арк. друкованого тексту за параметрами: шрифт Times New Roman, 14 кегль, міжрядковий інтервал – 1,0; всі поля – 2,0 см, абзац – 1,25 см, у тексті інтервали не робити (1 інтервал робити між розділами), розташування тексту відповідей на ширину сторінки.

Студент повинен надіслати реферат викладачу на перевірку за місяць до початку сесії.

У випадку негативного відгуку, реферат повертається для остаточної переробки. У цьому випадку новий текст роботи або старий текст з необхідними доповненнями та поміткою «повторно» знову надсилається на перевірку і студент повинен його захистити.

Захист реферату.

Захист реферату – це не його читання за текстом. Це – короткий, стислий виклад найосновніших положень, цікавих та нових фактів, найсуттєвіших висновків. Його формою може бути підготовлена промова, доповідь з презентацією, тривалістю до 5 хвилин.

Після доповіді студента по захисту свого реферату, студенти та викладач можуть задавати запитання.

Реферат оцінюється, спираючись на такі критерії:

- 1. Відповідність темі змісту реферату.*
- 2. Глибина і повнота розкриття теми.*
- 3. Логіка викладення матеріалу.*
- 4. Термінологічна чіткість, виклад цитат.*
- 5. Рівень навичок самостійної роботи з науковою літературою та вміння її критично аналізувати.*
- 6. Власне бачення проблеми автором, самостійний, творчий характер роботи.*
- 7. Правильне оформлення реферату і списку використаних джерел.*
- 8. Якщо реферат є основою усного повідомлення, то слід урахувати уміння автора відібрати найсуттєвіший матеріал для короткого виступу.*
- 9. Якість захисту та презентації результатів реферативного дослідження.*

Оцінюється самостійна робота з підготовки та захисту реферату у межах 10 балів.

8. ПЕРЕЛІК ТЕМ РЕФЕРАТИВ

Розділ 1.

Основи філософських знань

1. Філософія в системі культури.
2. Філософія і наука.
3. Філософія і політика.
4. Суспільне та індивідуальне буття.
5. Буття людини у світі природи.
6. Людське буття та його основні параметри.
7. Філософія і світогляд.
8. Історичні типи світогляду (характеристика основних типів).
9. Людина як вища цінність у системі філософського знання.
10. Основні принципи періодизації історико-філософського процесу.
11. Давньоіндійська філософія і сучасність.
12. Конфуцій і конфуціанство.
13. Проблема людини в філософії Сократа:
14. Платонівська «ідеальна держава» і сучасність.
15. Поняття душі у філософії Аристотеля і сучасність.
16. Філософський зміст патристики.
17. Гуманізм Відродження і сьогодення.
18. Вчення про субстанцію у філософії Б. Спінози.
19. Сутність монадології Г. Лейбніца. Автономність етики І. Канта.
20. Філософія творчості Ф. Шеллінга.
21. Раціональний зміст гегелівської діалектики.
22. Проблема людської діяльності у філософії Л. Фейєрбаха.
23. Проблеми людини та її свободи у філософії екзистенціалізму.
24. Концепція переоцінки цінностей у філософії Ф. Ніцше.
25. Людина та історія в екзистенціальній філософії К. Ясперса.
26. Структуралізм у гуманітарному пізнанні.
27. Проблема раціонального та ірраціонального у філософії XX ст.
28. Загальне та особливе у неопозитивізмі і постпозитивізмі.
29. Своєрідність філософії України в контексті світової культури.
30. Християнство і філософія у Київській Русі.
31. Філософські мотиви «Слова о полку Ігоревім».
32. Філософія Г. Кониського.
33. «Український дух» філософії Г. Сковороди.
34. Філософські принципи «Кобзаря» Т. Шевченка.
35. Національний характер філософії І. Франка.
36. Розвиток філософських традицій у творчості вітчизняних природознавців (кінець XIX- початок XX ст.).
37. Соціально – демократичні (І. Франко) та ліберально – демократичні (М. Драгоманов) тенденції у поглядах на суспільний розвиток.
38. Соціальні та наукові передумови філософії життя. Ірраціональний волюнтаризм А. Шопенгауера.

39. Вплив філософії життя на неklasичну філософію.
40. Суспільство та природа, історичні типи їх взаємодії.

Розділ 2.

Основи соціологічних знань

1. Теорії соціального конфлікту.
2. Структурно-функціональна соціологія.
3. Символічний інтеракціонізм і етнометодологія.
4. Соціологія марксизму.
5. Суспільство та природа: проблеми взаємодії.
6. Основні види та елементи соціальної структури.
7. Основні тенденції соціальної диференціації українського суспільства.
8. Соціальна взаємодія: поняття, головні механізми, особливості.
9. Девіантна поведінка: види, причини, шляхи подолання.
10. Структура і функції соціології як науки.
11. Соціологія конфлікту.
12. Соціальні відхилення та соціальний контроль.
13. Соціальні зміни, процеси і рухи.
14. Соціологічна думка та соціологія в Україні.
15. Теорії індустріального та постіндустріального суспільства.
16. Поняття, типи та роль соціальних інститутів у життєдіяльності суспільства.
17. Економічні інститути та їх основні функції.
18. Політичні інститути й функціонування політичної системи.
19. Освіта та наука як соціальні інститути.
20. Структура соціальних організацій та їх системи координації.
21. Соціальні інститути та інституціоналізація організацій.
22. Поняття особистості в соціології та її співвідношення з поняттями людина, індивід, індивідуальність.
23. Соціальний статус, соціальні ролі та соціальний тип особистості.
24. Соціалізація особистості.
25. Соціальна активність особистості: критерії, показники.
26. Соціальна сутність культури та її типи.
27. Поняття культури та її структура. Культура як соціальний феномен.
28. Соціальні інститути суспільства і соціальні організації.
29. Поняття й організація компонентів програми соціологічних досліджень.
30. Цільове призначення, переваги, недоліки різних видів опитування.
31. Анкетування та специфіка його використання в дослідженні.
32. Політична соціологія.
33. Поняття, загальна характеристика спостереження як способу отримання інформації.
34. Проблема надійності та вірогідності результатів спостереження.
35. Змістові методи аналізу документів. Обробка та аналіз соціальної інформації.
36. Контент-аналіз: компоненти та практика використання в соціології.
37. Соціально-економічні моделі розвитку суспільства.

38. Громадянське суспільство як об'єкт соціології політики.
39. Соціальна сфера життя суспільства.
40. Соціологія злочинності. Соціальні відносини та соціальні конфлікти.
41. Поняття «людина», «особистість», «індивід», «індивідуальність».
42. Соціальний статус: сутність та різновиди.
43. Цінності та ціннісні орієнтації.
44. Сутність та різновиди потреб людини.
45. Тіпологізація суспільства.
46. Соціальна мобільність та її види.
47. Релігія в сучасному світі. Соціальні функції релігії.
48. Соціальні інститути суспільства та соціальні організації.
49. Соціальна структура суспільства: основні види та елементи.
50. Програмування та організація соціологічного дослідження.
51. Гендерна соціологія.
52. Сутність і походження людини.
53. Економічна соціологія.
54. Соціалізація: сутність, форми та компоненти.
55. Теорії походження суспільства.
56. Соціологія молоді.
57. Еволюція уявлень про суспільство.
58. Правова сфера життя суспільства.
59. Соціологія освіти.
60. Суспільство: сутність, типи, тенденції розвитку.
61. Соціологія праці та зайнятості.
62. Соціальна структура та соціальна стратифікація суспільства.
63. Соціологія громадської думки.
64. Опитування як метод збору соціологічної інформації.
65. Особистість у системі соціальних зв'язків.
66. Прогнозування соціальних явищ та процесів.
67. Електоральна соціологія.
68. Соціальна взаємодія, соціальні відносини та соціальний контроль.
69. Соціологія масових комунікацій.
70. Соціологія міста і села.

Розділ 3.

Основи політологічних знань

1. Політологія в системі соціально-гуманітарних наук.
2. Прогностична функція політології.
3. Об'єктивні причини виникнення та процес становлення політики як сфери суспільного життя.
4. Наукові і побутові уявлення про політику.
5. Проблеми наукового аналізу політики.
6. Основні форми політичних відносин.
7. Природа і джерела влади в сучасних політологічних системах.
8. Державна влада в Україні: особливості, проблеми, перспективи.
9. Мета влади та шляхи її досягнення.

10. Теоретичні концепції природи влади.
11. Особливості політико-релігійних доктрин Середньовіччя.
12. Порівняльний аналіз вчень Н. Макіавеллі та Ш.-Л. Монтеск'є про політику і державу.
13. Раціоналізм як основа політичного мислення політологів Нового часу.
14. Сучасна зарубіжна політологія: основні ідеї та напрями дослідження політики.
15. Діяльність та погляди М. Грушевського та В. Винниченка, спрямовані на відродження української державності.
16. Спільні риси ліберальної, соціал-демократичної та консервативної ідеологій.
17. Занепад та різноманітність ідеологій в сучасній Україні.
18. Сучасний лібералізм: традиції та новації.
19. Перспективи неофашизму у постсоціалістичних країнах.
20. Протистояння Східної та Західної цивілізації: ідеологічні чи світоглядні корені.
21. Шляхи трансформації тоталітарної політичної системи до демократичної (на прикладі країни).
22. Функціональна зміна ролі держави в авторитарному, тоталітарному та англо-американському типі політичної системи.
23. Фактори впливу на формування демократичних політичних систем.
24. Методи усунення політичної стабільності в авторитарних і демократичних суспільствах.
25. Напрямки сучасної трансформації політичної системи України.
26. Історичні форми виникнення і існування демократичного політичного режиму.
27. Умови виникнення та існування тоталітарних політичних режимів.
28. Олігархія: перехідна чи самостійна форма існування політичних режимів. Соціальні та економічні умови виникнення диктатури.
29. Формування громадянського суспільства в сучасній Україні: проблеми і перспективи.
30. Партії на виборах, у парламенті й уряді.
31. Лобізм у політичному житті західних країн.
32. Громадянське суспільство в країнах Заходу, Сходу, Африки і Латинської Америки.
33. Групи інтересів в українській політиці: структура, механізм діяльності, ефективність.
34. Опозиція і її роль у політичному житті.
35. Електоральні стратегії українських партій.
36. Партійні орієнтації українського електорату.
37. Харизматичне лідерство.
38. Соціальні групи і політична поведінка.
39. Політичні портрети сучасних українських лідерів.
40. Українська історія з погляду концепції циркуляції еліт.

9. Питання до іспиту

Розділ 1. Основи філософських знань

1. Надати визначення поняттю, предмету і ознакам філософії та філософствування.
2. Характеризувати поняття міфологія та її основні риси. Зробіть порівняльну характеристику форм світогляду: філософії та міфології. Дайте оцінку історичної долі міфології.
3. Обґрунтувати специфіку філософії: співвідношення філософії зі світоглядом, наукою і релігією.
4. Надати характеристику філософії у Стародавній Індії.
5. Характеризувати філософію Стародавнього Китаю.
6. Надайте характеристику філософії Стародавньої Греції. Назвіть та характеризуйте етапи її розвитку.
7. Визначити основні ідеї античної «фізики».
8. Надати характеристику основним ідеям античної «етики».
9. Характеризуйте філософські теорії філософів досократовського періоду розвитку давньогрецької філософії.
10. Проаналізуйте філософські теорії філософів елейської школи (Зенон).
11. Характеризуйте раціоналістичну етику Сократа.
12. Характеризувати вчення Платона і Аристотеля.
13. Характеризувати основні ідеї та принципи Середньовічної філософії.
14. Проаналізуйте вирішення проблеми розуму і віри, людини і суспільства у вченнях П. Абеляра, Ф. Аквінського.
15. Надати характеристику проблемі Бог і природа у філософській думці епохи Відродження (М. Кузанський, М. Коперник, Г. Галілей, Дж. Бруно).
16. Характеризувати проблему людина і суспільство у філософській думці епохи Відродження (Т. Кампанелла, Т. Мор, Н. Макіавеллі).
17. Характеризувати емпіричний напрям у філософії Нового часу (Ф. Бекон, Дж. Локк, Д. Юм).
18. Надати характеристику раціоналістичного напрямку у філософії Нового часу (Р. Декарт, Б. Спіноза, Г. Лейбніц).
19. Надайте характеристику ідеям «природного права» (Т. Гоббс, Дж. Локк, Ш.-Л. Монтеск'є).
20. Проаналізуйте вирішення проблеми субстанції в філософських теоріях Б. Спінози, Г. Лейбніца.
21. Надати характеристику французькому матеріалізму і Просвітництву 2-ї половини XVIII ст.
22. Характеризуйте теорію суспільного договору Ж.-Ж. Руссо.
23. Проаналізуйте вирішення проблеми природи в філософських вченнях Гольбаха і Гельвеція.
24. Надати загальну характеристику німецької класичної філософії та надати оцінку німецькій філософській антропології.
25. Надати характеристику критичній філософії І. Канта.

26. Проаналізуйте діалектику Фіхте.
27. Надати характеристику філософській системі Г. Гегеля.
28. Антропологічний матеріалізм Л. Фейєрбаха.
29. Проаналізувати філософію марксизму.
30. Проаналізуйте філософію волюнтаризму А. Шопенгауера.
31. Проаналізуйте «філософію життя» Ф. Ніцше.
32. Проаналізувати філософію екзистенціалізму.
33. Проаналізувати «психоаналітичну філософію» З. Фрейда.
34. Характеризуйте вирішення проблеми безсвідомого в філософії Д. Юма і Е. Фромма.
35. Проаналізуйте філософську антропологію. Назвіть і характеризуйте її різновиди.
36. Проаналізувати особливості сучасної західної філософії.
37. Характеризувати особливості та основні етапи розвитку української філософської думки.
38. Характеризувати філософську систему Г. Сковороди.
39. Проаналізувати проблему буття в історії філософії.
40. Визначити та характеризувати основні форми буття.
41. Надати характеристику понять: матерія та рух, простір і час.
42. Характеризувати основні закони, категорії та принципи діалектики.
43. Визначити і характеризувати поняття «діалектика» та «метафізика».
44. Обґрунтувати основні філософські підходи до сутності людини.
45. Проаналізувати проблему людини в суспільній системі: індивід, індивідуальність, особистість.
46. Обґрунтувати проблему суспільства як предмет філософського аналізу і надати оцінку проблемі суспільства в історії філософії.
47. Визначити і характеризувати основні філософські підходи до тлумачення соціального.
48. Обґрунтувати основні проблеми суспільного життя.
49. Проаналізувати основні сфери суспільного життя.
50. Визначити пізнання як філософську проблему; почуттєве, раціональне, інтуїтивне у пізнанні.
51. Надайте визначення поняттю «процес пізнання». Характеризуйте суб'єкт і об'єкт пізнання. Назвіть та проаналізуйте основні принципи теорії пізнання.
52. Визначити поняття «наука» і «наукове пізнання».
53. Визначити і характеризувати форми та методи наукового пізнання.
54. Проаналізувати проблему: істина і знання в історії філософської думки.
55. Обґрунтувати проблему: людина і практика.
56. Проаналізувати феномен творчості.
57. Визначте структуру творчого процесу. Проаналізуйте поняття «творчість» та «інтуїція».
58. Визначити поняття, структуру і типологію свідомості.
59. Надати характеристику суспільної свідомості.
60. Проаналізувати проблему взаємовідносин: суспільство і природа.
61. Надайте характеристику проблемі народонаселення.

62. Проаналізувати поняття «цінності». Надайте характеристику видів цінностей (матеріальні і духовні, економічні, релігійні, індивідуальні, національні, загальнолюдські).
63. Надайте характеристику поняттям «прогрес» та «регрес». Проаналізуйте сутність, основні напрямки і соціальні наслідки НТР.
64. Проаналізувати роль і місце людини в історії з точки зору філософії історії.
65. Обґрунтувати основні філософські підходи до пошуків сенсу життя.

Розділ 2. Основи соціологічних знань

1. Надайте визначення поняття об'єкта і предмета соціології в різних наукових теоріях.
2. Надати характеристику теорії «Позитивна соціологія» О. Конта та назвати її основні теоретичні положення.
3. Назвати та характеризувати: фактори впливу на розвиток соціальних відносин, предмет соціології, рушійні сили суспільного розвитку, мотивацію колективного та індивідуального поведіння людей, поняття соціального розвитку в теоріях Г. Спенсера, Ф. Тенесі, К. Маркса, Е. Дюркгейма, М. Вебера, Дж. Хоманса та ін.
4. Надати характеристику органічному, історичному і матеріалістичному напрямкам у розвитку соціології.
5. Надати характеристику основним положенням соціологічних теорій: теорії соціальних змін, соціального конфлікту, феноменологічної теорії обміну.
6. Надати характеристику теорії «соціальної стратифікації» П. Сорокіна.
7. Надати характеристику відносинам «рівність – нерівність» як основі соціальних відносин між людьми. Характеризувати види соціальної нерівності.
8. Надати характеристику змісту поняття «суспільство». Назвіть та характеризуйте матеріальні і соціальні умови існування суспільства.
9. Назвіть та характеризуйте історичні і природні причини формування суспільства, ознаки суспільства (за Е. Шилзом).
10. Надайте визначення та характеризуйте поняття «соціальна система», «соціальний зв'язок», «соціальні відносини».
11. Назвіть та характеризуйте критерії визначення різних типів суспільств: цивілізованих і варварських, простих і складних, класових (марксизм), доіндустріальних, індустріальних і постіндустріальних.
12. Надати характеристику взаємозв'язку соціальних, економічних і політичних змін у суспільстві, їхньому впливу на зміну мотивації рольової поведінки людей.
13. Назвіть та характеризуйте основні напрямки розвитку суспільства: еволюційний і революційний, прогресивний і регресивний, імітаційний та інноваційний.
14. Назвіть та характеризуйте фактори ускладнення структури суспільства. Надайте визначення та характеризуйте поняття і типи цивілізацій.

15. Надати характеристику соціологічним підходам до процесу формування і змісту поняття «особистість». Характеризуйте вплив соцієтальних, соціальних і природних факторів на трансформацію «індивіда» в «особистість».
16. Характеризувати зміст і етапи соціалізації.
17. Надайте визначення та характеризуйте поняття соціальна структура особистості, соціальні ролі і мотивація рольової поведінки.
18. Назвіть та характеризуйте концепції розвитку особистості: поведінкова, статусна, психологічна.
19. Характеризуйте індивідуальну, колективну і солідарну моделі взаємодії особистостей.
20. Надати характеристику змісту і структурі понять «соціальний інститут» і «соціальна організація».
21. Надайте визначення та характеризуйте поняття соціальний інститут як система дій. Назвіть та характеризуйте типи соціальних інститутів і їхні функції в суспільстві.
22. Надайте визначення та характеризуйте поняття процес інституціоналізації та його етапи.
23. Назвіть та характеризуйте фактори впливу на еволюцію соціальних інститутів у традиційному і сучасному суспільстві, критерії сучасних та традиційних соціальних інститутів і організацій.
24. Назвіть та характеризуйте причини виникнення і види соціальних організацій, їхні функції.
25. Надати характеристику формальним і неформальним соціальним організаціям: ділові, громадські, кооперативні, асоціативні та ін.
26. Надайте визначення та характеризуйте поняття соціальної структури суспільства і її основних елементів.
27. Надати характеристику теоріям класів: К. Маркса, Ф. Енгельса, М. Вебера, Л. Уорнера і У. Уотсона.
28. Надайте визначення та характеризуйте поняття соціальні прошарки, стани, касти, види агрегацій, квазігрупи.
29. Назвіть та характеризуйте основні ознаки соціальних груп. Надати характеристику малої групи і її форми. Назвіть та характеризуйте види квазігруп, принципи об'єднання.
30. Надайте визначення та характеризуйте поняття «соціальної мобільності».
31. Надайте визначення та характеризуйте розходження в термінах «соціальна стратифікація» і «соціальна структура».
32. Назвіть та характеризуйте види рольової поведінки в інгрупах і аутгрупах.
33. Надайте визначення та характеризуйте поняття статусів і ролей; поняття соціальний і особистий статуси; поняття соціальної ролі.
34. Надайте визначення та характеризуйте поняття колективна поведінка і соціальний контроль у масовому суспільстві.
35. Надайте визначення та характеризуйте поняття соціальної взаємодії. Назвіть та характеризуйте форми колективної поведінки.
36. Назвіть та характеризуйте рівні взаємодії: міжособистісна, групова, масова.

37. Характеризувати основні форми взаємодії: кооперація, конкуренція, конфлікт.
38. Надайте визначення та характеризуйте поняття «масове суспільство». Назвіть та характеризуйте особливості поведінки індивідів у масовому суспільстві. Характеризуйте різновиди колективної поведінки.
39. Назвіть та характеризуйте види громадської думки та її вплив на формування стереотипів поведінки.
40. Надайте визначення та характеризуйте поняття соціальний контроль як спосіб саморегуляції суспільства.
41. Назвіть та характеризуйте види і функції соціального контролю в групі і суспільстві: соціалізація, самообмеження, груповий вплив, примирення.
42. Надайте визначення та характеризуйте поняття самосвідомість індивіда і соціальний контроль. Характеризуйте значення соціальних норм у структурі відносин особистості.
43. Надати характеристику змісту поняття «соціальні зміни». Назвіть та характеризуйте види соціальних змін: соціетальні, структурні, функціональні, мотиваційні.
44. Надайте порівняльну характеристику еволюційних і революційних, інноваційних і імітаційних, циклічних змін.
45. Характеризувати поняття: «соціальний процес» і «соціальний прогрес».
46. Назвіть та характеризуйте види соціального процесу: кооперація, конкуренція, пристосування, асиміляція, амальгамація.
47. Назвіть та характеризуйте види і стадії розвитку соціальних рухів.
48. Надати характеристику поняття поведінка індивіда в організованому і дезорганізованому суспільстві. Назвіть та характеризуйте фактори впливу на соціальну стабільність.
49. Назвіть та характеризуйте: елементи структури конфлікту та види конфліктів.
50. Надати характеристику механізму і стадіям розвитку конфлікту. Характеризуйте способи розв'язання та рольові установки сторін.
51. Надайте визначення та характеризуйте поняття родина як соціальний інститут.
52. Надайте визначення та характеризуйте поняття соціальні спільноти. Надайте визначення понять: родина, рід, плем'я, народ, нація.
53. Назвіть та характеризуйте історичні форми родини і шлюбу, природноісторичні та соціальні фактори впливу.
54. Надайте визначення та характеризуйте поняття полігамія і моногамія. Характеризуйте моногамні форми родини: патріархальної, традиційної, традиційно-сучасної, егалітарної.
55. Назвіть та характеризуйте функції родини в історично мінливому суспільстві.
56. Характеризуйте проблему рівності у шлюбі та рольові функції в родині.
57. Назвіть та характеризуйте ідеальні типи і поняття статусний набір. Характеризуйте рівні сімейних конфліктів та фактори ризику.
58. Надайте визначення та характеризуйте поняття етнічних спільнот. Назвіть та характеризуйте ознаки народу і нації.
59. Надати характеристику співвідношенню національного та інтернаціонального.

60. Назвіть та характеризуйте концептуальні підходи до проблем міжнародних відносин.

Розділ 3. Основи політологічних знань

1. Визначити предмет, методи і функції політології.
2. Проаналізувати концепції держав в країнах Стародавнього Сходу (Конфуціанство, моїзм, буддизм).
3. Проаналізувати політичні доктрини античності (Сократ, Платон, Аристотель).
4. Дати характеристику Римського права і політики (Цицерон, Сенека, Марк Аврелій).
5. Характеризувати теорії політики в епоху Відродження.
6. Проаналізувати діяльність М. Макіавеллі і макіавеллізм.
7. Проаналізувати теорії Ф. Бекона про державу і правові основи людського буття.
8. Характеризувати теорію Дж. Локка про державу і правові основи людського буття.
9. Проаналізувати раціональну трактовку політики в працях французьких просвітників (Ш. Монтеск'є, Ж-Ж. Руссо, Гельвецій).
10. Проаналізувати політико-правові вчення в Німеччині в XVIII-XIX ст. (Кант, Фіхте, Гегель).
11. Проаналізувати марксистські погляди на політику.
12. Проаналізувати політичні погляди в Київській Русі. (В. Мономах, Д. Галицький).
13. Характеризувати політичні концепції в Києво-Могилянській академії (П. Могила, С. Яворський, Ф. Прокопович).
14. Характеризувати розвиток політичної думки в Україні у період наступу шляхетської Польщі (Філарет, І. Вишенський).
15. Характеризувати вчення Кирило-Мефодіївського товариства про державно-політичний устрій (М. Костомаров, Т. Шевченко).
16. Характеризувати теорії суспільства і держави на Україні в епоху Просвітництва (Я. Козельський, С. Десницький, П. Лодій).
17. Обґрунтувати проблеми демократії та політичних відносин в суспільній думці України другої половини XIX ст. (М. Драгоманов, С. Подолинський, І. Франко).
18. Проаналізувати розвиток політичної думки початку XX ст. в Україні про національне відродження та державність (М. Грушевський, В. Винниченко, В. Липинський).
19. Проаналізувати політичне вчення М. Вебера.
20. Обґрунтувати соціально-класові корні, характеризувати особливості ідеології та політичних доктрин лівого радикалізму і його різновидів: анархізм, троцькізм, маоїзм, та інші лівоекстремістські течії.
21. Визначити сутність, джерела і раціоналізацію влади.
22. Проаналізувати концепції влади.

23. Визначити поняття державної влади та обґрунтувати механізм існування державної влади.
24. Визначити поняття політичної системи і дати характеристику типів політичних систем.
25. Характеризувати структуру і механізм функціонування політичної системи.
26. Визначити сутність держави. Дати аналіз правової і соціальної держави.
27. Обґрунтувати історичні причини появи держави. Характеризувати три основні форми виникнення держави.
28. Дати характеристику формі держави: форми правління, форми державного устрою, політичний режим.
29. Визначити поняття держави та проаналізувати функції держави. Проаналізувати роль держави в політичній системі суспільства та характеризувати основні ознаки.
30. Дати визначення поняття форми правління держави та характеризувати форми парламентів в сучасному світі.
31. Визначити поняття апарату держави. / Законодавча, виконавча та судова гілки влади /.
32. Проаналізувати типи державного устрою. / Історичний розвиток федеративного державного устрою /.
33. Характеризувати функціональну структуру державної влади.
34. Висвітлити ознаки правової держави та дати їм характеристику.
35. Визначити основні концепції громадянського суспільства.
36. Характеризувати демократію: сутність і види.
37. Характеризувати нові концепції демократії.
38. Проаналізувати політичні режими: фашизм та неофашизм, тоталітаризм і авторитаризм.
39. Проаналізувати американську модель держави як президентську систему.
40. Надати характеристику британській моделі - парламентарній системі.
41. Проаналізувати гібридну систему правління сучасна Франції.
42. Дати аналіз парламентської і президентської системи правління.
43. Проаналізувати форми участі людини в політичному житті та обґрунтувати причини і форми прояви політичного відчуження.
44. Характеризувати політичну систему Німеччини.
45. Визначити поняття політичної партії та дати класифікацію політичним партіям. Обґрунтувати появу та характеризувати типологію політичних партій.
46. Характеризувати соціальну базу, склад, електорат та ідеологічну платформу партій.
47. Характеризувати партійні системи. / Основні концепції /. Проаналізувати функції партій в політичній системі.
48. Визначити поняття суспільних організацій та розкрити їх роль і функції.
49. Класифікувати і характеризувати суспільні організації і рухи.
50. Визначити сутність і характеризувати функції суспільно-політичних рухів.
51. Визначити поняття політичної еліти та характеризувати механізми формування політичних еліт в різних політичних системах.

52. Проаналізувати теорії політичних еліт (Г. Москі, В. Парето).
53. Визначити поняття політичної еліти та характеризувати типи політичних еліт.
54. Характеризувати сутність політичного лідерства. Визначити функції і механізми політичного лідерства.
55. Характеризувати сутність політичного лідерства і його типологія.
56. Проаналізувати типологію лідерства. Характеризувати проблему «культу особи».
57. Дати характеристику правлячим групам. / Поява і способи володарювання /.
58. Визначити сутність та характеризувати структуру політичної свідомості.
59. Визначити поняття ідеології. Проаналізувати взаємозв'язок ідеології і політичної доктрини. Дати характеристику типології ідеологічних доктрин і політичних рухів.
60. Визначити сутність націоналізму та характеризувати різні теорії націоналізму.
61. Проаналізувати відносини понять «особа» і «громадянин» та класифікувати основні права особи.
62. Характеризувати сутність та основні концепції зовнішньої політики.
63. Визначити відносини зовнішньої та внутрішньої політики.
64. Характеризувати сутність політичного конфлікту. / Конструктивні і деструктивні конфлікти /.
65. Дати аналіз ролі опозиції в конфлікті. / Насильницькі і ненасильницькі форми боротьби /.
66. Проаналізувати поняття політичної стабільності, конфлікту і війни. Характеризувати політику балансу сил і державного суверенітету.
67. Дати визначення політичної діяльності і політичної поведінки. Проаналізувати основні типи політичної поведінки.
68. Визначити поняття політична діяльність та характеризувати способи політичної діяльності.
69. Дати визначення поняттю політичної культури. Характеризувати структуру політичної культури.
70. Проаналізувати роль великих соціальних груп як суб'єктів політики.
71. Проаналізувати механізм включення особи в політику. / Інституційна поведінка і натовп /.
72. Визначити поняття бюрократії. Форми правління бюрократії.
73. Визначити поняття бюрократії. Обґрунтувати соціальні корні і причини існування бюрократії.
74. Проаналізувати місце і роль засобів масової інформації в тоталітарному суспільстві.
75. Характеризувати проблему прав особи в історії людства. Проаналізувати перші законодавчі акти.

10. ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Розділ 1

Основи філософських знань

1. Андрущенко В. Сучасна соціальна філософія: курс лекцій / В. Андрущенко, М. Михальченко. - К., 1996.
2. Антонович Д. Українська культура / Д. Антонович. - Мюнхен, 1988.
3. Бойко Ю. Шлях нації / Ю. Бойко. - Париж-Київ-Львів, 1992.
4. Бурова О. Річ та онтологічний простір думки / О. Бурова // Філософська і соціологічна думка. - 1995. - № 4.
5. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму / М. Вебер - К., 1994.
6. Горський В. С. Історія української філософії / В. С. Горський - К., 1996.
7. Дейвіс Б. Вступ до філософії релігії / Б. Дейвіс. - К., 1996.
8. Донцов Д. Історія розвитку української національної ідеї / Д. Донцов. - К., 1991.
9. Етичні норми і цінності: проблеми обґрунтування / Т. Г. Аболіна, А. М. Єрмоленко, О. О. Киселева, В. А. Малахов. - К., 1997.
10. Заїченко Г. Доля філософії та культури наприкінці ХХ сторіччя / Г. Заїченко // Філософська і соціологічна думка. - 1992. - № 9.
11. Зарубіжна філософія ХХ століття. - К., 1993.
12. Історія філософії України. - К., 1993.
13. Історія філософії України. Хрестоматія. - К., 1993.
14. Колінгвуд Робін Дж. Ідея історії / Дж. Робін Колінгвуд. - К., 1996.
15. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. - К., 1996.
16. Кутирев Б. О. Людина і світ: три парадигми взаємодії / Б. О. Кутирев // Філософська і соціологічна думка. - 1991. - № 7.
17. Лой А. М. Проблема свідомості: історичність досвіду / А. М. Лой // Філософська і соціологічна думка. - 1992. - № 7.
18. Нестеренко В. Г. Вступ до філософії: Онтологія людини / В. Г. Нестеренко - К., 1995.
19. Онтологічні проблеми культури. - К., 1994.
20. Ортега-і-Гассет Х. Вибрані твори/Х. Ортега-і-Гассет. - К., 1994.
21. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги / К. Поппер - К., 1994. - Т. 1.
22. Рябов С.Г. Політологічна теорія держави / С. Г. Рябов. - К., 1996.
23. Сартр Ж.-П. Буття і Ніщо. Нарис феноменологічної онтології (фрагменти) / Ж.-П. Сартр // Філософська і соціологічна думка. - 1995. - №5, 9.
24. Сакун А. В. С15 Філософія, політологія, соціологія. Практикум для самостійної роботи студентів: навчальний посібник / А. В. Сакун, Т. І. Кадлубович, Д. С. Черняк та ін. – К.: КНУТД, 2017. – 260 с.
25. Скуратівський В. А. Етносоціальна культура як саморегульована система / В. А. Скуратівський. - К., 1993.
26. Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрями. Хрестоматія: Навчальний посібник. - К., 1996.
27. Тойнбі А. Дослідження історії: У 2-хтт. / А. Тойнбі. - К., 1995.
28. Черній А. М. Онтологія духовності (Антропологічна цілісність у релігієзнавчому вимірі) / А. М. Черній. - К., 1996.
29. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні / Д. Чижевський. - К., 1992.

30. Шпет Г. Свідомість та її власник / Г. Шпет // Філософська і соціальна думка. - 1993. - № 4.
31. Щурат В. Українські джерела до історії філософії / В. Щурат. - Львів, 1908.
32. Ярмусь С. Духовність українського народу / С. Ярмусь. - Вінніпег, 1983.

Розділ 2

Основи соціологічних знань

1. Головаха Є. Ставлення до влади і політичний вибір молоді України // Є. Головаха / Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2002. - № 1. – С. 117.
2. Городяненко В. Теорії середнього рівня: місце в структурі соціологічного знання і тенденції розвитку // В. Городяненко / Соціологія: теорія, методи, маркетинг. - 2001. - № 4. – С. 187.
3. Жоль К. Соціологія: навч. посібник / К. Жоль. – Київ, 2005. – 440 с.
4. Захарченко М. Історія соціології (від античності до поч. XX ст.) / М. Захарченко, О. Погорілий. – Київ, 1993. – 336 с.
5. Злобіна О. Категорія “особистість” у системі понять соціологічної теорії // О. Злобіна / Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2002. - № 2. – С. 121.
6. Злобіна О. Особистісна складова суспільних змін: соціологічний контекст // О. Злобіна / Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2003. - № 3. – С. 32.
7. Казаков В. Соціальний конфлікт: проблема визначення // В. Казаков / Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2004. - № 3. – С. 156.
8. Купців А. Маніпулятивна складова соціальної взаємодії в контексті політичного маркетингу // А. Купців / Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2004. - № 2. – С. 91.
9. Кучеренко В. Пам’яті метра: ідеї Р. Мертон в соціології // В. Кучеренко, В. Танчер / Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2003. - № 3. – С. 46-57.
10. Макєєв С., Патракова А. Регіональна специфікація соціокультурних відмінностей в Україні // С. Макєєв, А. Патракова / Соціологія: теорія, методи, маркетинг. - 2004. - №3. - С. 109.
11. Нагорний Б. Соціологія управління: пошук відповідей на виклик часу // Б. Нагорний / Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2001. - № 4. – С. 126.
12. Огаренко В. Соціологія малих груп: Підручник / В. Огаренко. – Київ, 2005. - 292 с.
13. Пшеничнюк О. Соціологія / О. Пшеничнюк. – Київ, 2005. – 172 с.
14. Резник В., Резник О. Українська соціологія після 1991 року // В. Резник, О. Резник / Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2004. - № 3. – С. 22.
15. Резник О. Особистість і громадянське суспільство: досвід теоретичного осмислення // О. Резник / Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2002. - № 3. – С. 68.
16. Ручка А. Курс історії теоретичної соціології / А. Ручка, В. Танчер. - Київ, 1995. - 224 с.
17. Соціальна робота з підлітками з девіантною поведінкою та молодими людьми, які повернулися з місць позбавлення волі / За заг. ред. А. Бучака. – Рівне, 2001. – 28 с.
18. Соціологічна думка України : навч. посіб. / Ред. Захарченко М. [та ін.]. - Київ, 1996. – 424 с.
19. Соціологія: курс лекцій / За ред. В. Пічі. – Львів, 2002. – 312 с.
20. Соціологія : підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В. Городяненка. – Київ, 2003. – 560 с.

21. Соціологія: терміни, поняття, персоналії: навчальний словник-довідник / Уклад. В. Піча, Ю. Піча, Н. Хома [та ін.]. – Київ, Львів, 2002. – 480 с.
22. Указ Президента України «Про розвиток соціологічної науки в Україні»// Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2001. - № 2. – С. 5.
23. Циба В. Соціологія особистості: системний підхід (соціально-психологічний аналіз) / В. Циба. – Київ, 2000. – 199 с.
24. Шаповал М. Загальна соціологія: підручник / За ред. О. Юренка. - Київ, 1996. - 368 с.
25. Шаповал М. Соціологія українського відродження / М. Шаповал. – Київ, 1994.
26. Юренко О. Микита Шаповал: світоглядні засади соціологічної теорії // О. Юренко / Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2001. - № 4. – С. 145.

Розділ 3 **Основи політологічних знань**

1. Бебик В.М. Політологія: Теорія, методологія, практика: підручник / В. М. Бебик.- К.: МАУП, 1997. - 248 с.
2. Брегеда А. Ю. Політологія: навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / А. Ю. Брегеда. - К.: КНЕУ, 1999. - 108 с.
3. Гелей С. Політологія: навч. посібник / С. Гелей, С. Рутар.- К.: Знання, 2009.- 415 с.
4. Лазоренко О.В. Теорія політології /О. В. Лазоренко, О. О. Лазоренко.- К.: Вища школа, 1996.- 179 с.
5. Логвина В. Л. Політологія: навчальний посібник / В. Л. Логвина. - К.: Центр навчальної літератури, 2006. - 304 с.
6. Основи політології / за ред. Ф. М. Кирилюка. - К.: Тандем, 2000. - 376 с.
7. Основи політології: курс лекцій: навч. посібник для вузів / за ред. М. І. Сазонова.- Харків: Вид-во Харківськ. ун-ту, 1993. – 487 с.
8. Піча В. М. Політологія: конспект лекцій: навчальний посібник для вищих закладів освіти України / В. М. Піча, Н. М. Хома. - К.: Знання, 1999. - 297 с.
9. Пойченко А. М. Політика: теорія і технологія діяльності / М. Пойченко. - К.: Либідь, 1994. - 217 с.
10. Політологія / за ред. А. Колодія. - К.: Тандем, 2000. - 527 с.
11. Політологія: курс лекцій / за ред. І.С. Дзюбка.-К.: Вища школа, 1993. - 412 с.
12. Політологія: курс лекцій / І. С. Дмитрів (керівник), О. М. Рудакевич, В. А. Кулик та ін. - Тернопіль: Астон, 1998. - 158 с.
13. Політологія: підручник для вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації / за ред. Ф. М. Кирилюка. - К.: Здоров'я, 2004. - 775 с.
14. Політологія: підручник для вузів / за ред. Ю. С. Шемчушенка, Д. Бабкіна, І. С. Дзюбка. - К.: Знання, 1997. - 367с.
15. Політологія: підручник для студентів вузів / за ред. О. В. Бабкіної, В. П. Горбатенка. - К.: Академія, 2003. - 406 с.
16. Політологія: підручник /за наук. ред. В. Г. Кремень. - Харків: Вид-во Харківського ун-ту, 2001. - 354 с.
17. Політологія: підручник / за ред. М. М. Вегаша. - К.: Знання, 2008. – 384 с.
18. Політологія: підручник/Ю. М. Розенфельд та ін. -Харків: Право, 2001. -398 с.
19. Політологія: посібник для студентів вузів / за ред. О. І. Семківа. - Львів: Світ, 1993. - 552 с.
20. Рудич Ф. М. Політологія / Ф. М. Рудич. - К.: Либідь, 2006. - 480 с.

21. Рябов С.Г. Основи теорії політики / С. Г. Рябов, М.В. Томенко. - К.: Тандем, 1996. - 192 с.
22. Холод В. В. Лекції з політології: навчальний посібник / В. В. Холод. - Суми: Університетська книга, 2003. - 408 с.
23. Швидяк О. М. Політологія: практикум: навч.-метод. посібник / О. М. Швидяк. - К.: ІЗМН, 1997. - 124 с.
24. Шляхтун П. П. Політологія (теорія та історія політичної думки) / П. П. Шляхтун. - К.: Либідь, 2005. - 576 с.
25. Штанько В. І. Політологія: навч. посібник / В. І. Штанько, Н. В. Чорна, Т. Г. Авксентьева, Л. А. Тихонова. - К.: Вид-во «Фірма «Інкос»», Центр учбової літератури, 2007. - 288 с.
26. Юрій М. Ф. Політологія: підручник / М. Ф. Юрій. - К.: Дакор, 2006. - 217 с.

Допоміжна

1. Арон Р. Мир і війна між націями. - Київ: Юніверс, 2000. - 688 с.
2. Бебик В.М. Базові засади політології: історія, теорія, методологія, практика.- 2007.
3. Білоус А. О. Політико-правові системи: світ і Україна: Навч. посібник. - К.: АМУПП, 1997. - 200 с.
4. Вілсон Е. Українці: несподівана нація / Е. Вілсон. - Київ : КІС, 2004. - 552 с.
5. Джонсон А. Тлумачний словник з соціології / А. Джонсон. - Львів, 2003. - 387 с.
6. Дністрянський М. С. Україна в політико-географічному вимірі / М. С. Дністрянський. - Львів: ЛНУ, 2000. - 310 с.
7. Історія філософії / Заг. ред. І. В. Бичко. - К., «Либідь», 2008. - 408 с.
8. Політологія: Підручник для курсантів вищих військових навчальних закладів ЗС України.- Вінниця, 2008.
9. Політологічний енциклопедичний словник: Навч. посібник для студентів вузів. - К.: Генеза, 1997. - 400 с.
10. Себайн Д. Г., Торсон Т. Л. Історія політичної думки. -К.: Основи, 1997. - 838 с.
11. Філософський енциклопедичний словник. - К., «Абрис» 2007. - 744 с.
12. Філософський словник соціологічних термінів. - К. - Х., 2007. - 438 с.

Електронне навчальне видання комбінованого використання
Можна використовувати в локальному та мережному режимі

Богданова Наталія Григорівна

ОСНОВИ ФІЛОСОФСЬКИХ ТА СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ЗНАНЬ

Методичні вказівки
до виконання практичних робіт з дисципліни
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
за спеціальностями 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)»,
073 «Менеджмент», 141 «Електроенергетика,
електротехніка та електромеханіка»

В авторській редакції

Підписано до розміщення 23.04.2025. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 2,2. Обсяг 1,192 Мб. Зам. № 191/25.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3367 від 13.01.2009
Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна